

S

Ü

N

I

Együtt vagy egyedül?
Falkavezér farmerban
Kutyaváros a föld alatt

Egységben az erő!

Újrahasznosított papíron!

A természet hangján, minden zöldfülű gyereknek

Ha egyedül indulsz útnak, csak magadra számíthatsz. Ha együtt indultok neki, jobbak az esélyeitek. Egységben az erő! – szokták mondani, és ezt a bölcs mondatot az élet békés területein is célszerű alkalmazni, nem csak akkor, ha csatába indulunk.

Az állatvilág bizonyos csoportjai régen rájöttek arra, hogy érdemes egymással szövetségre lépni, közösen szervezkedni az áhított cél, mondjuk a zsákmány megszerzése érdekében.

Az emberi világ tagjai mintha mostanában elfelejtenék ezt a régi, jól bevált törvényt. Pedig nem vagyunk magányos játékosok. Nem vagyunk szigetek, tengerrel körülvéve! Ne higgyük el a reklámoknak, hogy „csak te vagy a fontos, csak érted van a világ”! Legyünk mi a világért...

Keressétek egymás társaságát, tervezetek közösen, éljétek át azt, hogy milyen jó is egymáshoz tartozni! S ha tovább lapoztok a süniiben, megláthatjátok, hogy az állatvilágban hogyan történik meg mindez.

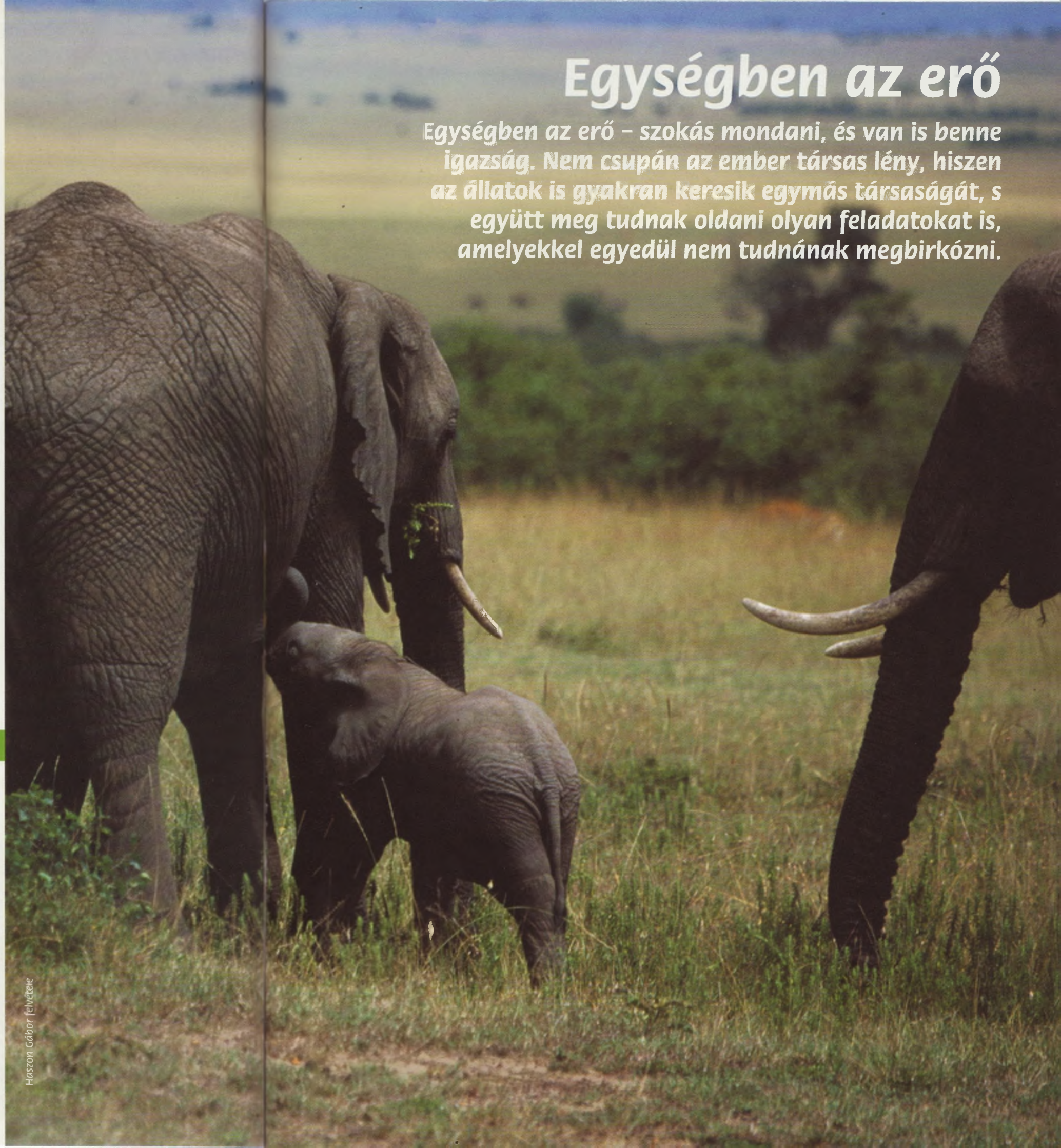
Mirtse Zsuzsa

T a r t a l o m

	Egységben az erő	2. oldal
	Növények társasága	14. oldal
	Veszélyben a vadvirágok	15. oldal
	Süni posta	21. oldal
	Kutyaváros a föld alatt	30. oldal
	Falkavezér farmerban	36. oldal
	Tündérfolyam	40. oldal
	Együtt vagy egyedül	46. oldal

Egységben az erő

Egységben az erő – szokás mondani, és van is benne igazság. Nem csupán az ember társas lény, hiszen az állatok is gyakran keresik egymás társaságát, s együtt meg tudnak oldani olyan feladatokat is, amelyekkel egyedül nem tudnának megbirkózni.

Mindenki teszi a dolgát

A hangyák és a termeszek az összefogás legjobb példái, hiszen nem ritka, hogy egy-egy bolyon vagy természetváron belül akár több millióan is laknak. Az ilyen óriási közösségekben élő rovarokat államalkotó rovaroknak szokás nevezni: nemcsak azért, mert sokan vannak, hanem azért is, mert a közösségen belül minden egyes aprócska állatnak éppúgy meghatározott szerepe és helye van, mint az emberi társadalmakban. Az ilyen rovarállamokban különféle „foglalkozások” léteznek. Vannak katonák, akinek az a feladatuk, hogy védjék a közösséget a támadásokkal szemben. Vannak dolgozók is, akik a munkát végzik: élelmet gyűjtenek, építik és takarítják a rovarállam lakhelyét, és ők táplálják, gondozzák az utódokat is. Egyes fajoknál, amelyek a föld alatti aprócska kamrákban szó szerint gombát termesztenek, a dolgozók feladata a „gombakeretek” gondozása is. A közösség szíve a királynő, akinek úgyszólván semmi feladata nincs azon kívül, hogy egyék, és csillagászati számú petét rakjon. Néha csak egy van belőle, de vannak „többszívű”, többkirálynős rovarállamok is.

Fornágy Csaba felvétele

A királynő (is) meztelen

Államalkotó állatokat nemcsak a rovarok között találunk, hanem, akármilyen furcsa, az emlősök

Bagosi Zoltán felvétele

között is! A csupasz turkálóról van szó: egy szőrtelen, rózsaszínes rágcsálóról, amely Kelet-Afrika füves területein honos. Jobban mondva, inkább alatta, hiszen ez az állat szinte az egész életét föld alatti járatokban tölti. Mint a rovarállamokban, a csupasz turkálóknál is van királynő, vannak dolgozók, és még katonák is. Ráadásul az egyes kasztok külsejükben is alaposan különböznek egymástól. A katonáknak hatalmas, fenyegető metszőfogaik vannak; a dolgozók kisebbek, és idejük nagy részét a járatrendszer karbantartásával, valamint a táplálék felkutatásával töltik. A többieknél jóval nagyobb királynőnek itt is a szaporodás a legfőbb feladata. Igaz, emlős lévén, a csupasz turkálók királynője nem rakhat csillagászati számú petét – helyette eleven utódokat hoz világra, akár huszonötöt is ellésenként, amire számos alkalommal kerülhet sor. A királynők ugyanis tizenöt évig élhetnek, ami négyszer, ötször több, mint a dolgozók vagy a katonák élettartama. A csupasz turkálók állama tehát nem milliónyi állatból áll, de 250-300 példány nem számít ritkaságnak.

Egy hangya nem hangya...
...együtt viszont a legnehezebb feladattal is megbirkóznak!

Csorda

A nagytestű növényevők legtöbbje kisebb-nagyobb csordákban él. Ezeknek a csoportoknak a felépítése és létszáma változó. A szarvasoknál vagy az elefántoknál a csordát csak nőstény, illetve növendék állatok alkotják, a hím csak a párzáskor csatlakozik hozzájuk. A bivalyok vagy antilopok nagyobb, laza szerveződésű csoportjaiban kifejlett bikák is lehetnek, nemegyszer több is. Ezek nem kötődnek szorosan a tehenekhez. Veszély esetén nemegyszer (pl. a bölények vagy a pézsmatulkok esetében) a bikák közösen védik a teheneket és a borjakat.

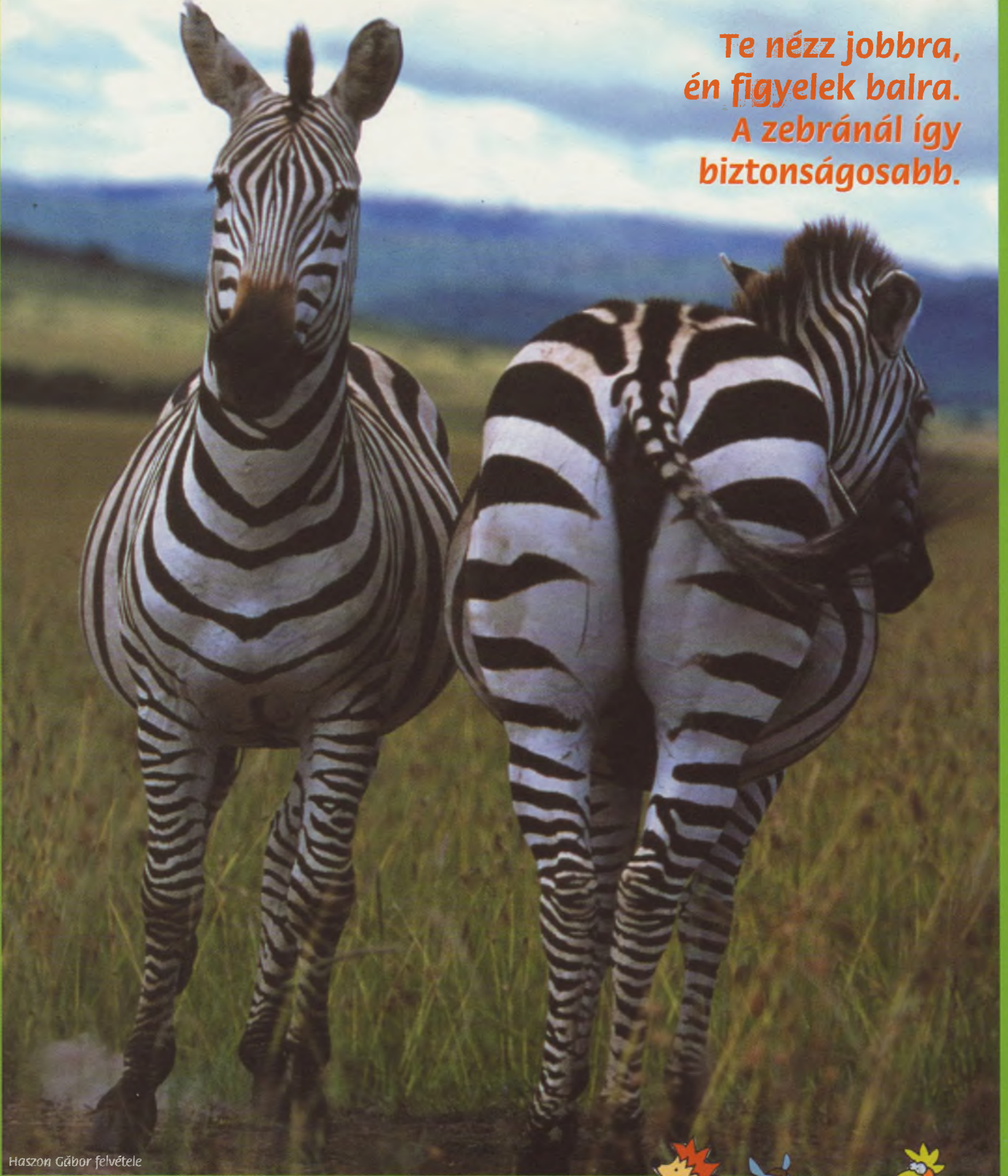
**Ez nem mind bika!
A gnúknál a tehenek
is viselnek szarvakat!**

Haszon Gábor felvétele

**Te nézz jobbra,
én figyelek balra.
A zebránál így
biztonságosabb.**

Haszon Gábor felvétele

Ménes

A lófélék csoportjai abban különböznek a csordáktól, hogy itt a csődör (vagyis a mén) szorosan kötődik több kancából álló háreméhez: állandóan együtt él velük. Az alföldi zebránál vagy a Przewalski-vadlovaknál (a házi ló őseinél) olykor több ilyen hárem egyesül egy-egy nagyobb ménessé. Az antilopoktól, szarvasoktól és más csordaállatoktól eltérően a lovaknál a hím nem visel szarvakat vagy egyéb megkülönböztető díszeket vagy fegyvereket: mivel tartósan együtt él kancáival, életében kevésbé játszik fontos szerepet a versengés.

Nagy csapatban kis csapat

A Dél-Amerikában honos mókusmajmok is csoportban élnek, de itt már nincs szó igazi államalkotásról. A nagy létszámú, akár több száz állatból álló csapatok olyan laza közösségek, amelyekben belül a mókusmajmok kisebb, szorosabban összetartozó csoportokban élnek. Így a mókusmajmok egyszerre élvezhetik a nagyobb és a kisebb közösségek előnyeit. A nagyobb csoport azért jó, mert jobban szét tud terjedni az esőerdőben, és ha valamelyik állat figyelemre méltó táplálékforrást talál, jellegzetes csicsergő hanggal az egész csapatot értesítheti. A csapat tagjai jeleznek egymásnak akkor is, ha valamilyen veszély fenyeget. Ezek a dolgok annál biz-

tosabban működnek, minél nagyobb a csapat. Igen ám, de több száz állat között szorosabb kapcsolat nem alakulhat ki! Márpedig a mókusmajmoknak szükségük van közeli ismerősökre is. Gyakori például, hogy az ellés anyyira igénybe veszi az anyaállat szervezetét, hogy az újszülött gondozásába más felnőtt állatok is besegítenek. Ilyesmi viszont csak kisebb közösségekben képzelhető el. Ezért kényelmes a mókusmajmoknak sok kis csapat szövetéséből alkotni nagyobb csoportokat.

Asztaltársaság

A mókusmajom-család tagjai együtt kersegélik az ennivalót

Bugosi Zoltán felvétele

Haszon Gábor felvétele

Királyi palástban

A galléros páviánoknál más rendszer uralkodik. A csapat kisebb, és a vezérhím, akit basának is szokás hívni, teljeskörű hatalmat gyakorol a csoport felett. Hatalmának szemmel látható jelei vannak: ha egy hím galléros pávián vezér lesz, tekintélyes, „uralkodói” szőrzetet növeszt. Lényegében ilyen uralkodói palást a hím oroszlánok sörénye is, bár náluk ez rendszerint akkor is kifejlődik, ha a csapaton belül nem ők uralják

a vezető pozíciót. E nagymacskák társadalmában a

hímek feladata a csapat védelme, és ez általában mentesíti őket a vadászat alól: a nőstények vadásznak helyettük. Az oroszláncsapatok mérete és összetétele vidékenként más és más, de egy-egy területen általában ugyanannyi szokott lenni. Egy kutatás során kimutatták, hogy az afrikai Ngorongoro-kráter közelében élő oroszláncsapatok például általában tizenegy felnőtt tagból állnak. Az ugyan nem valószínű, hogy az oroszlánok tudnának tizenegyig számolni, ám az

elképzeltető, hogy a csoporton belül minden egyes állatnak olyan szabott szerepe van, mint a focistáknak a pályán, s ha megvan a szükséges létszám, a csoport mérete nem növekszik tovább.

Hozzád bújhatok?

A kattamakik (fent) és a galléros páviánok kölykei egyaránt családi közösségben nevelkednek, ahol fontos szerepet játszik a testközelség, az érintés

Bagosi Zoltán felvétele

Ne merj majomnak nevezni!
Ezüsthátú gorilla vagyok!

Bagosi Zoltán felvétele

Horda

A főemlősök nagyobb létszámú csapatait hordáknak szokás nevezni. A páviánok hímjei több nőstényből álló háremet gyűjtenek maguk köré, és több ilyen hárem alkotja a hordát, amelynek élén a legmagasabb rangú hím, a basa áll. A hím gorilla is háremet tart, de másik felnőtt hím nem tűr meg a közelében. A csimpánzcsapat több hímből és több nőstényből áll, akik között nincs személyes kötődés. A csapat tagjai között van rangsor, és van vezér is, de ránézésre nem különböztethető meg a többitől.

Haszon Gábor felvétele

Falka

A csoportosan élő ragadozóknál általában több hím és több nőstény él együtt. A falkában szigorú rangsor uralkodik, méghozzá külön a hímek és külön a nőstények között. Az oroszlánoknál egyszerre több nőstény is ellik, s kölykeiket közösen gondozzák, míg a farkasoknál csak a rangsorelső pár szaporodik, és utódaik felnevelésében minden falkatag részt vesz.

Haszon Gábor felvétele

Szitta Tamás felvétele

**Több szem, több fül,
több orr – többet lát,
többet hall, és szagol!**

Adjuk össze, amink van!

Az oroszlánok egyébként társas életmódjukkal különleges kivételnek számítanak a macskafélék között, hiszen a rokonságukba tartozó állatok inkább magányosan élnek. Az oroszlánok számára viszont – úgy látszik – a csoport jelent előnyt. Ezzel egyébként az oroszlánok zsákmányállatai is így vannak. Az afrikai szavannák patásai például köztudottan óriási csordákba verődve járnak. Mi több, az is gyakori, hogy több szavannalakó állat vegyes csoportokat alkot. Ilyenkor a gnúk, zebrák, antilopok és struccok, de még a zsiráfok is együtt legelésznek. Ez pedig mindannyiuk számára előnyös, hiszen így van a közösségben éles szemű strucc, messzire ellátó zsiráf, és finom szaglászó,

Vegyes társaság

Az afrikai szavannán együtt legelnek a különböző fajokhoz tartozó patások. A közösség mindegyiküknek hasznos

jó hallással rendelkező antilop vagy zebra is. Az együttes legelés így biztonságot jelent, hiszen nagyobb eséllyel fedezik fel a rájuk leselkedő ragadozót, és így még jut idejük a menekülésre. Persze a szavanna ragadozóit sem kell félteni. A szemfüles növényevők között mindig akad egy-egy gyengébb, ügyetlenebb állat, akit némi hajsza után leteríthetnek, és jóízűen elfogyaszthatnak. A maradékot pedig meghagyják a keselyűknek, akik hamarosan nagy számban meg is jelennek a tetem körül.

Bagosi Zoltán felvétele

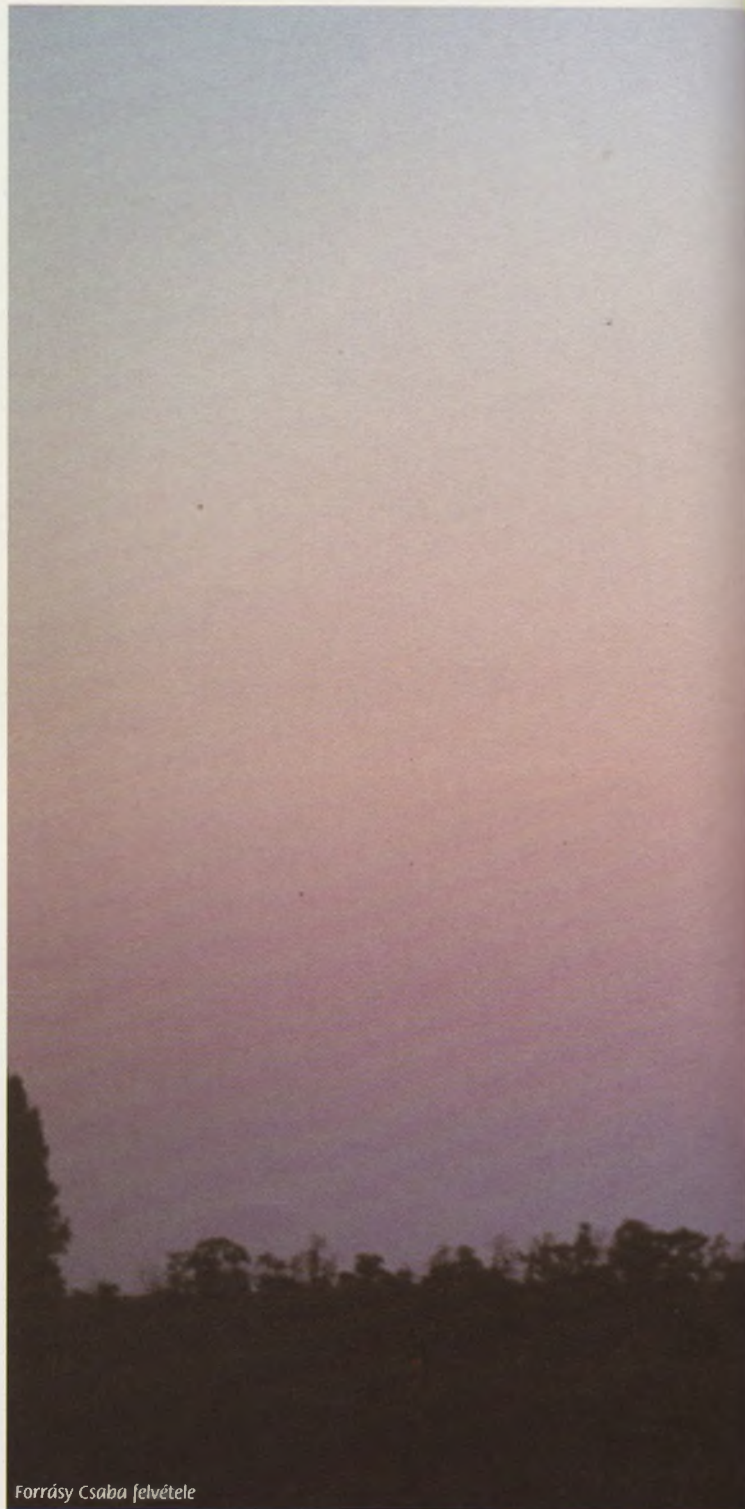
A keselyűk mind egyenlők

A keselyűk gyakran csapatba verődve táplálkoznak, sokszor veszekszenek is, de nincs közöttük rangsor

Szárnyas sereg - vezér nélkül

A keselyűkről nemigen lehetne állítani, hogy a szó klasszikus értelmében társas madarak lennének. Mégis vannak olyan események, amelyek összehozzák őket. A felszálló meleg légáramlatok, tudományos nevükön termikek ilyenek például. Ahogy a vitorlázó-repülőgépek pilótái, úgy a keselyűk is hasznát veszik ezeknek a légáramlatoknak, hiszen a segítségükkel fáradság nélkül tudnak a magasba emelkedni. Ha pedig találnak egy jó termiket, azt a látótávolságon belül lévő többi keselyű is észreveszi. Ilyenkor meg lehet figyelni, hogy csavart vonalban több madár is emelkedik egyszerre, a termikre hagyatkozva. Ugyanez játszódik le a dögnel is, csak visszafelé. A magas-

ban repülő keselyűk ugyanis legtöbbször nem is a tetemre lesznek figyelme-
sek, hanem a többi keselyűre, akik már ereszkednek, hogy tort üljenek a zsákmány felett. Így aztán ők is leszállnak, hogy részesüljenek az ebédből. A madarak között egyébként számtalan példát találunk a társas életmódra, de csak keveset az igazán szervezett közösségre. A legnagyobb költőkolóniákban több ezer madár neveli fiókáit, de egyiküket sem tekinthetjük a csapat „vezérének”.

Forrásy Csaba felvétele

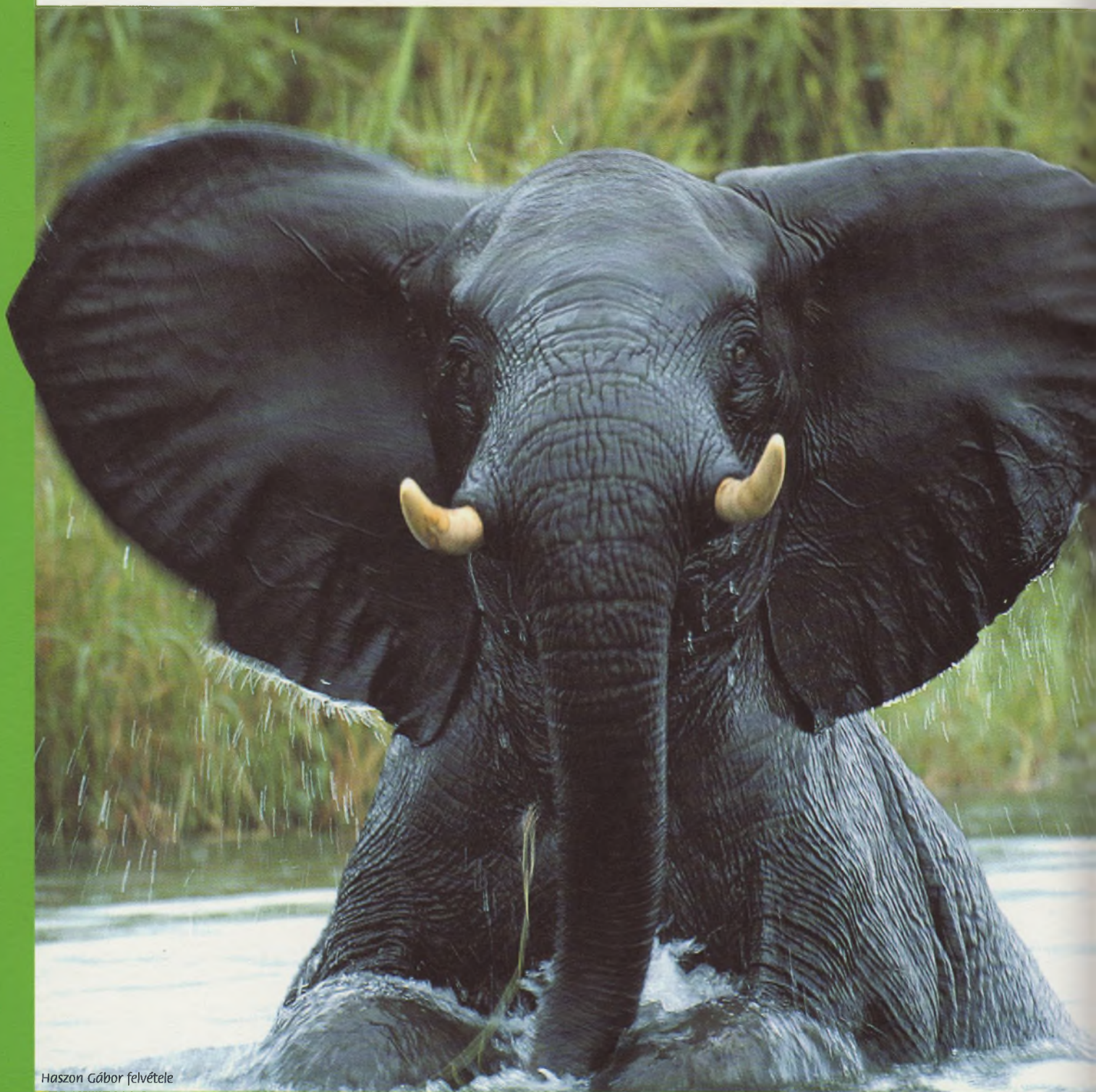
Raj

A madarak vagy a halak, de még a rovarok (pl. vándorsászkák vagy egyes lepkék és hernyók) is olykor hatalmas csapatokban röpdösnek vagy úsznak együtt. Az ilyen raj „névtelen tömeg”, tagjai között nincs rangsor vagy személyes kapcsolat. Nincs meghatározott vezetője, a csapat azt követi, aki éppen elől megy, a külső szemlélő mégis feltűnően szervezettnek látja a mozgásukat. A madárrajok (például varjak vagy seregélyek) olykor a ragadozókat is megtámadják, és nemritkán el is zavarják.

**Sok lúd disznót győz
- egy sereg seregély
meg karvalyt!**

Haszon Gábor felvétele

Legénycsapat

Azoknál az állatoknál, amelyeknek hímjei háremet gyűjtenek maguk köré, magától értetődően akad számos olyan, többnyire fiatal hím, amelynek nem jut nőstény. Ezek a fiatalok legénycsapatokba verődnek, hogy élvezhessék a társas életmód előnyeit. A párzási időszakban persze viaskodnak, és ha valamelyiknek sikerül saját családot alapítania, kiválik a legénycsapatból.

Magányos szfinx

A nőstény gepárdok magányosan élnek, a hím testvérek viszont többnyire együtt maradnak és közösen vadásznak

Összefogás és osztozkodás

Ha csoportban élni ilyen előnyös dolog, akkor vajon miért nem él minden állat társasan? Nos, legtöbbször azért, mert vannak olyan élőhelyek, amelyeken nem elég a táplálék ahhoz, hogy egy egész csapatnyi állatot eltartson. Itt tehát a magányos életmód segíti jobban a túlélést. Míg a növényevő állatok hatékonyabban védekezhetnek a ragadozók ellen, ha sokan vannak, addig maguknál a ragadozóknál már kevésbé egyértelmű a helyzet: falkában vadászni előnyös ugyan, de elkerülhetetlenül osztozással jár. Az előbbit választották a farkasok, vadkutyák és hiénák, míg a macska-, a medve- és a menyétfélék legtöbb faja magányos. Remeteéletet élnek egyes növényevő állatok kifejlett hímjei, például az elefántbikák is. Ők azonban nem a táplálékon sajnálnak osztozni, hanem a nőstényeken. A párzási időszakra csak a legrátermettebb csatlakozhat a tehe-

Haszon Gábor felvétele

nekből és borjakkból álló csordához. Egymás között pedig inkább a párbajozást választják, mint a szövetkezést – igaz persze, hogy az elefántbika nincsen híján az erőnek egység nélkül sem...

A dámszarvasok hímjei nyáron bikacsapatokat alkotnak

Haszon Gábor felvétele

társaságban

Az állatok közt akadnak magányosak, amelyek egymástól nagy távolságra élnek, s csak párosodáskor keresik fel egymást. A növények azonban ezt nem tehetik meg, így aztán alig van a Földön olyan növény, amely társaitól – és minden más növénytől – kilométeres távolságban is fennmarad. Legtöbbjük, legyen akár parányi vagy óriási, szép vagy jelentéktelen, ritka vagy közönséges, mind társaságban éli le hosszabb-rövidebb életét.

Fornásy Csaba felvétele

Telepesek

A telepes növények egyforma egysejtű egységekből épülnek föl. A legnagyobb köztük a moszatok, amelyek a tengerek aljzatába kapaszkodva akár több száz méter hosszú szalagokat is nevelnek. A szalagok – mert ezek csak látszatra levelek – rengeteg moszatsejtből épülnek fel, amelyek mind önállóan élik életüket. A horgony, amely rögzíti, és a levegővel telt ballon, amely a felszín közelében tartja őket, a legérdekesebb részük. Ezek a nagyon kezdetleges szevek ugyanis már az egész telep fennmaradását szolgálják. Abban a pillanatban, hogy a kapaszkodó sejtek lemondanak a saját táplálékszerzésről, és cserébe a rögzítésért, a

NÖVÉNYEK

Veszélyben a vadvirágok

Ilyenkor, tavasszal mindannyian örömmel fedezzük fel az egymás után előbukkanó vadvirágokat. Van, aki a kertben, mások kirándulásokon találkoznak a sorban megjelenő tavaszhírnökökkel. Elsők között van a martilapu, a téltemető – és persze a hóvirág.

Veszélyben a vadvirágok!

A hóvirág hagyományosan a tél végét, a tavasz közeledtét jelzi. Néha már január elején, más években (mint amilyen az idei is) csak február második felében jelenik meg a kertekben, természetes élőhelyein – és sajnos az utcasarkokon, aluljárókban eladásra kínált csinos csokrok formájában.

A hóvirágon kívül sok más virágfajt sem kímélnék a vadvirág-kereskedők. Ilyenek például a hóvirággal nagyjából egyidőben virágzó és ahhoz kissé hasonló tavaszi tözike, a márciusban virágzó csillagvirágok és szártalan kankalinok, az áprilisi erdők virágszőnyegét alkotó keltikék, az ibolyák, a májvirág, vagy akár olyan ritkaságok, mint a kakasmandikó és a kotuliliom. A legtöbb áldozat persze mégis csak a hóvirágok közül kerül ki. Évente több tízmilliót pusztítanak el, és adnak el fillérékért a tavaszváró városlakóknak.

Honnan jön a sok virág?

A vásárlóknak eszükbe sem jut, hogy vajon honnan származhat ez a rengeteg növény. Minden bizonnyal jóhiszeműen azt gondolják, hogy természetik őket valahol. Pedig a városokban eladásra kínált hóvirágok valójában vadon nőtt, élőhelyükről elrabolt növények, amelyek ráadásul legtöbbször védett területekről, például a Duna-Dráva Nemzeti Parkból vagy a Zselici Tájvédelmi

Tavaszi tözike

Barta István felvétele

Zöld párna

A mohatelep sok egyforma, apró növényből áll

többi sejtől érkező tápanyagból élnek, kialakul a szerv.

A szárazföldi mohák a moszatoknál csak egy kis lépéssel fejlettebbek. Valódi szerveik még nincsenek, de ha jobban szemügyre veszed őket, akkor gyökérszerű, szárszerű és levelszerű részeket láthatsz raj-

Hagyásfák

Őseink különösen szerették az erdő és a rét átmenetét: a nyílt erdőket és a fás legelőket. A legelőkön gyakran megkímélték azokat a fákat, amelyektől hasznót reméltek. Kiskorukban tüskés bokrokkal, ágakkal védték őket a legelő jószágától és a vadaktól. Felnöve már nem szorultak védelemre, meghálálták a gondoskodást és gyümölcsöt, faanyagot vagy makot adtak. Ezek alatt a hagyásfák alatt delett a gulya, és ide húzódott a juhász, gulyás vagy kondás is délutáni szunyókálásra.

Hóvirág (virág) fényképe

tuk. A gyökér azonban még nem kizárólag rögzítésre és tápanyagfelvételre, a szár nem csak szállításra, és a levél sem csak tápanyagtermelésre szolgál, hanem minden sejt egymaga is képes még minden feladat ellátására. A valódi szerkeleti rendeltetű növények sejtjei viszont olyannyira specializálódtak, hogy bizonyos

feladatok ellátására alkalmatlanná váltak. Klo-rofil nélküli, fehér gyökereik már nem kötök meg a napfényt, a levelek pedig nem képesek a talajból történő vízfelvételre. Csak egymást segítve maradhatnak életben, úgy viszont nagyon sikeressé válhatnak.

Ugyanaz?

A fenyves fái magas, szálegyenes törzset nevelnek. A magányos fenyő egész más formájúra nő: ágai alacsonyán kezdődnek, törzse olykor görbe

lehet. Olyan a tőzegláp, mint egy sziget, ahol a sok ezer évvel ezelőtti jégkorszak növényei átvészelték a felmelegedést. A tőzegláp növényei – vagy azok rokonai – a lápokon kívül ma csak messze északon fordulnak elő. Sok esetben a fejlettebb növények is jellegzetes mikroklímát alakítanak ki maguk körül. A különösen szeles, hideg vidékeken egyetlen növényke biztosan gyorsan átfagyva a testét minden oldalról érő hidegben.

Szártalan kankalin

Sok fa sem mindig erdő...

Gyakran erdőnek nevezzük a szabályos sorokba telepített fáit. Pedig ezek inkább kukorica- vagy gyümölcsösre hasonlítanak, mint valódi erdőnek! Az igazi erdőt ugyanis nem egyetlen fajjal alkotja. A különböző fák pedig jól kiegészítik egymást: egyikük magasra nyúlik, másik korán kizöldül, harmadik mélyen gyökeredzik, és így tovább. A vegyes erdők – vagy „elegyes erdők”, ahogyan az erdészek mondják – a viharok is jobban ellenállnak.

Ha egy lütbetvény egy fája kidől, sorba dönti a többi is, ha viszont elegyes az erdő, akkor mindig lesz olyan, amelyik megállítja a dominót, és megóvja a többi fát. Ezért okozhatott olyan súlyos károkat a Tatrában tomboló szélvihar a hegyoldalakat borító egynemű, telepített erdőségeiben.

Dús növény párnák

A mohák azonban nem csak a sejtek szintjén fognak össze. Ugyanezt a stratégiát folytatják az egyes egyedek is. A tőzegmoha érzékeny és törekeny szerzet, egymagában nem is fordul elő sehol. Viszont nagy tömegben képes akár tavakat is feltölteni. Folyton növe csúcsa mindig a fény felé törekszik, míg szára egyre mélyebbre merül a mocsaras vízben. Végül az akár tíz méter vastag moharéteg teleje teljesen szárazra kerül. Itt el is pusztulna, ha a száraz, mint megannyi apró csövecske, nem szívják föl a vizet, és nem biztosítanak a nedves környezetet a felső, élő moharétegnek. Miközben a moha megteremt magának saját életfeltételeit, sajátos és egyedülálló életteret hoz létre, amely a hűvös, nedves környezethez szokott fajok menedéke

Ha viszont sokan összeállnak, és zárt párnát hoznak létre, akkor mindegyiküknek csak a csúcsát éri a hideg, míg a párnán belül szárát a megrekedt levegő szigeteli. Egy ilyen telepben biztosan nagyobb a túlélés esélye.

Egy fa nem erdő

Ugyanezt használják ki a fák is, de csak a társaságban állók. Egy fa, legyen akár égigérő, őserg és terebélyes, nem állja útját a szélnek, nem védi meg a talaját a becsapódó esőcseppektől. Az erdőben viszont mindez könnyűszerrel sikerülhet. Míg a közeli rétegek fölött szél süvít, addig a sűrű rengeteg belsejében meg sem mozdul a levegő. Míg a tisztásokon hétágra süt a Nap, addig az erdő alján élő növények csak pillanatnyi felvillanásokat látnak az éltető fényből. Míg kint rekkenő a hőség, addig bent állandóan hűvös a levegő. És végül, míg kint minden esőcsepp eléri a talajt, addig az erdő talajára csak akkor jut víz, ha a levelek már átmedvesed-

Egységben az erő – vagy mégsem?

Azoknak a növényeknek, amelyek milliószámra növekednek egymás társaságában, az „egységben az erő” szólásmondás értelmében elsöprően sikeresnek kellene lenniük. Elvileg igen, de a gyakorlat kicsit mást mutat. A búzatáblában – de más kultúrnövényt is említhetnénk – ameddig a szem ellát, egyetlen faj, ráadásul egymással gyakran szoros rokonságban lévő egyedek ringatóznak. Szép látvány, a búza szempontjából mégsem olyan idilli környezet, mint egy sokszínű, virágos rét. A mesterségesen létrehozott, egyöntetű növényállomány ugyanis mágnesként vonzza a kórokozókat és kártevőket. Legyen az akár gomba, akár rovar vagy éhes rágcsáló, a tábla nem más, mint végeláthatatlan terített asztal. A búza tehát végül rosszabb helyzetbe kerül, mint ha egymagában próbált volna szerencsét ott, ahol nem rokonok, hanem más-más fajú lágyszárúak veszik körül. Ezért állandó permetezéssel és a magok elvetés előtti csávázásával (azaz vegyszeres bevonásával) kell fenntartani ezt a természetellenesen egyhangú állapotot.

Hagyásfa

A réteken álló magányos fákat az ember kis-korukban tudatosan védte meg a legelő jószágától

tek. Egy futó záporból akár egyetlen csepp sem jut a lehullott avarra! Szárazság mégsincs, mert a nedvesség pára formájában akkor is jelen van, amikor a szabad ég alatt csak a száraz port kergeti a szél. Ez a környezet adhat otthont számtalan olyan növénynek és állatnak, amelyek a fák kivágása után azonnal elpusztulnak.

Egy fa alakján pontosan látszik, hogy milyen környezetben fejlődött. Az erdei fák a fény felé törekednek, ezért hosszú, egyenes törzset nevelnek, amely csak a legvégén ágazik el és alkot lombkoronát. Ilyen fákat a kivágott erdők helyén megmaradva láthatsz. Ugyanaz a fafaj egy réten állva egészen más képet mutat: már alacsonyán vastag ágakat nevel, lombkoronája szinte földig ér. Látványnak szebb a magányos fa, de az életkilátásai sokkal jobbak a társaságban élőknek.

előnyös kapcsolatot szimbiózisnak nevezzük. (Ezt a trükköt egyébként más növények, pl. ibolyák is alkalmazzák.)

Mindent a szemnek...

A hóvirág általában február elején jelenik meg, március végére elvirágzik, májusban pedig már a termését is beérleli. Azért ez a nagy sietőség, mert a hóvirág élőhelyén – ártéri és más nedves erdőkben – addig kell ezeknek a folyamatoknak megtörténnie, amíg a talajszintre, ahol a hóvirág él, elegendő fény érkezik. A fölötté élő fászszerű növények lombosodása után már nem jut megfelelő mennyiségű fény a talaj szintjére. Szüleink és nagyszüleink gyermekkorában még pompás vadvirágmezők borították tavasszal a tájat. Akkoriban még meg lehetett tenni, hogy a kirándulásokon, vagy a lakás díszítésére szedtek egy-egy csokor vadvirágot. Ám ha ma ugyanezt tennénk az egykori kiterjedt vadvirágmezők maradványain, akkor rövidesen nem éreznénk többé a szellőjárta, madárdalos tavaszi virágmezők semmihez sem hasonlítható hangulatát.

Írta: Kereki Albert
(Göncöl Szövetség)
Fotó: Pintér Balázs

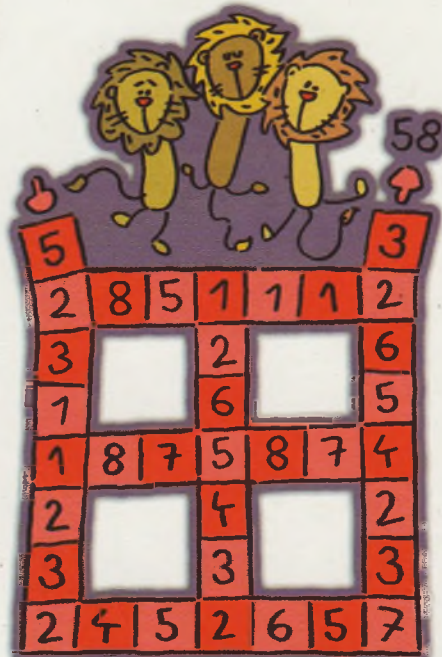
Magyar kikerics

Ezúton is szeretnénk megköszönni a gödöllői Sieberz Kertészeti Áruház Kft. természetvédelmi munkánkhoz nyújtott segítségét.

FARKASVEREM
 Segíts a farkasoknak megkeresni a labirintusból kivezető helyes utat!

SZÁMKIRÁLY

Keresd meg azt az útvonalat, amelyen végighaladva az érintett számok összege pontosan 58 lesz!

A VILÁG ÁLLATAI HÉT NAGY KÖTETBEN!

Sorozat, mely mérföldkő az állatokról szóló ismeretterjesztő irodalomban!

RENDKÍVÜLI AJÁNLAT!
FIZESSEN ELŐ!

15 400 Ft kedvezmény!
 És egy DVD-lejátszó ajándékba!

ELŐFIZETŐK AJÁNDÉKA

Tervezett megjelenések:

Emlősök I.	2006. jan. (már megjelent)	Madarak II.	2008. jan.
Madarak I.	2006. szept.	Rovarak	2008. szeptember
Emlősök II.	2007. jan.	Emlősök III.	2009. január
Hüllők és kéltüek	2007. szept.		

Kedves megrendelők!

A sorozat kötetének bolti ára 7900 Ft/db.
 Így a hét könyv tervezett eladási ára, az infláció figyelembe vétele nélkül 7x7900= 55 300 Ft.
 Ezzel a megrendelőlappal sokkal olcsóbban biztosíthatja magának a sorozatot:

Ha **ELŐFIZET** tízhavi részletre, akkor **kötetenként 2200 forintot** takaríthat meg – az egész sorozatot pedig 15 400 forinttal **olcsóbban** veheti meg – mert az előfizetői ár mindössze 5700 Ft/db. Így a hét könyv csak 7x5700= 39 900 (10x3990) forint!

TÍZHAVI RÉSZLET!

MEGRENDELŐLAP

Ezennel előfizetek a Novum Állatvilág Enciklopédia hét kötetből álló sorozatára 39 900 forintos előfizetői áron, kötelezem magam, hogy a fenti összeget tízhavi részletben (10x3990 Ft) kifizetem, ÉS VÁROM A DVD-LEJÁTSZÓT!

Az ajándékot a teljes előfizetési összeg befizetésétől számítom 30 napon belül kézbesítjük.

.....
 A megrendelő neve és címe

E-mail Telefon Aláírás

És ez még nem minden!
MINDEN ELŐFIZETŐNEK DVD-LEJÁTSZÓT ADUNK AJÁNDÉKBA!

CÍMÜNK:
NOVUM KÖNYVKIADÓ
1023 Budapest, Orgona utca 4.

Helyi hívásdíjú kék számunk:
06-40/200-208

Süni poszta

Kedves Kissünök!

Ahogy azt ígértük, tavasztól új rovattal jelentkezünk: ez az oldal Rólatok fog szólni. Mutakoztatok be, mutassátok be magatokat! Számos szívmengető levél és fotó érkezett, ezekből választunk most néhányat. Lám, milyen sokfélék is vagyunk! Az mégis látható, hogy valami közös van bennünk: valamennyien nagyon, de nagyon szeretjük a természetet. Küldjétek továbbra is a képeiteket magatokról és kedves állataitokról, mutassátok meg magatokat országnak-világnak! Ha levelezni is akartok egymással, adjátok meg a pontos címeket is, hátha valaki szeretne írni nektek. Ismerjük meg egymást! A Süni segít benne, mert ez a Ti lapotok!

Az email-cím, amelyre a digitális képeket várjuk: mirtsezsuzsa@vadon.hu.

Pellinger Zsófi vagyok, másodikba járok. A kép egy séta alkalmával készült Nagycenken, ahol élünk. Legkedvesebb állatommal, a Csoki névre hallgató kis tacsókömmel vagyunk rajta láthatók. Csokin kívül van még egy Bori nevű erdélyi kopó, egy Írországból származó nyuszink, Izabell, egy dzsungáriai törpehórsógünk, egy víziteknősünk, Teki, és halaink.

Ezen a képen a kislányom, Bolgár Zsófia Bianka látható, 8 hónaposan a 3 és fél éves kutyánkkal, aki kezdettől fogva elfogadta, szereti és védi a babánkat. Ma a kislányunk 15 hónapos, és imádja a kutyánkat. Első kimondott szavai között szerepel a kutya neve: Beszi.

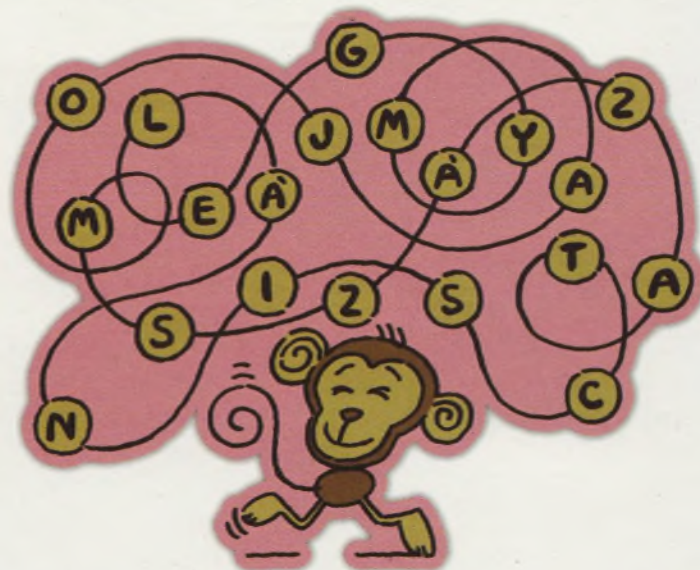
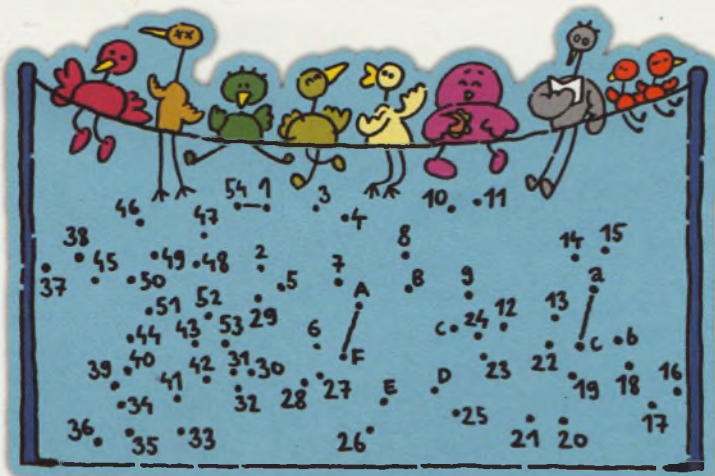

Kedves Süni!
Varga Adélnak hívnak. Vas megyében, Vasváron lakom, 12 éves vagyok. Szeretem az állatokat, és ezért küldök képeket Neked!

JÓMADARAK

Kösd össze a számok melletti, majd a betűk melletti pontokat, és máris megtudod, mi köti össze ezeket a madarakat (a dróton kívül)!

MAJOMGOLYÓK

Hol kell elindulni és merre kell haladni?
Olvasd össze a betűket a helyes sorrendben!

RAGADOZÓISKOLA

1 A gepárdkölykök az anyjukkal folytatott játékos verekedés közben tanulnak meg olyan vadászati fogásokat, mint a nyakharpás. A növekedő kicsikre sok veszély leselkedik: általában csak minden harmadik éri el a felnőttkort, de az olyan helyeken, mint a Serengeti-síkság, ahol az oroszlánok sok gepárdkölyköt ölnek meg, csak minden huszadik kis gepárd nő fel. Az anyaállatok mindent elkövetnek utódaik védelme érdekében: az elválasztás után még nagyjából egy évig a kölykeikkel maradnak.

2 A kölykök nyolchetes koruktól kezdve elkísérik anyjukat vadászni, esznek az el-ejtett vadból, és megfigyelik zsákmány-szerzési módszereit. Ez ugyan fontos része a tanulási folyamatnak, de a rakoncátlan kölykök jelenléte ronthatja a sikeres vadászat esélyeit, s az egész családót éhezésre ítélné.

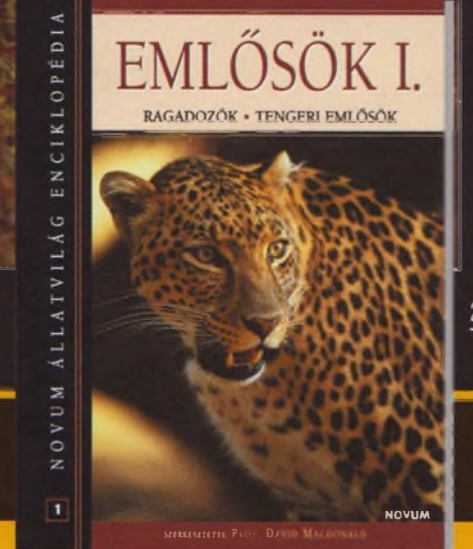
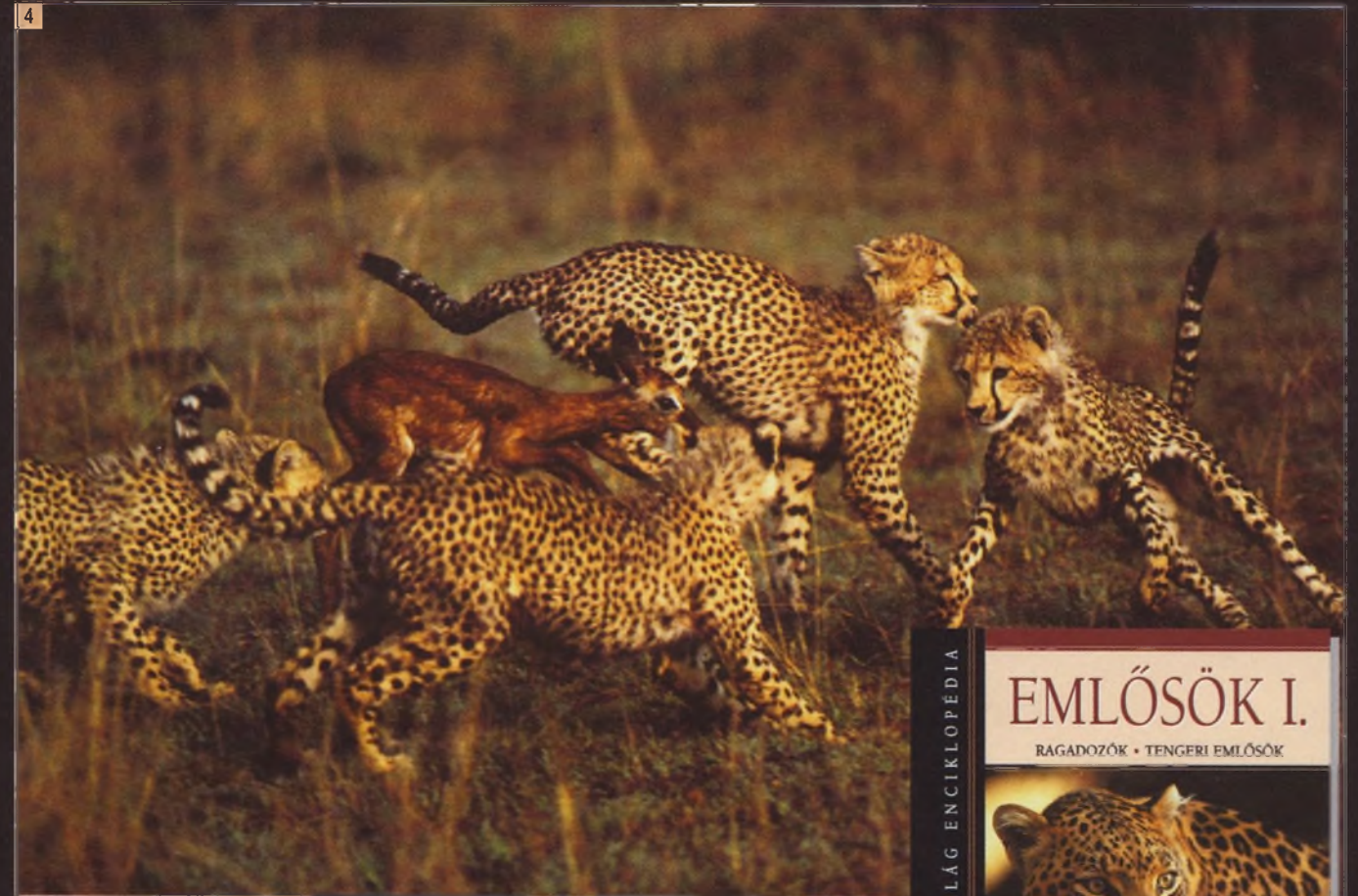
3 Fiatal kölykök tanulmányoznak egy gazellaborjút: ilyenkor tanulják meg felismerni a szagát, s a viselkedését is megjegyzik. A családok olykor a magas fűből riasztják fel a rejtőző borjakat, máskor az anya élő zsákmányt visz haza, hogy kölykei azon tanuljanak. Az éttele tapasztalatok létfontosságúak: amikor 18 hónapos koruk körül önállóan kezdenek vadászni, a fiatal gepárdok gyakran nem megfelelő zsákmányt vesznek üldözöbe – például kafferbivalyokat.

4 Serdülőkorú kölykök körbevesznek egy impalaborjat. Felnőttkorukban vadászataik sikere elsősorban a meglepetés és a hirtelen gyorsulás megfelelő kombinációján fog múlni. Noha a gepárdok a világ leggyorsabb állatai, s rövid időre akár a 95 km/h sebességet is elérhetik, nem túl kitarlók, s az üldözés ritkán folytatódik 30 másodperc-nél tovább. Ezalatt nemigen tesznek meg többet 500 méternél, s a vadászatoknak csak nagyjából a fele sikeres.

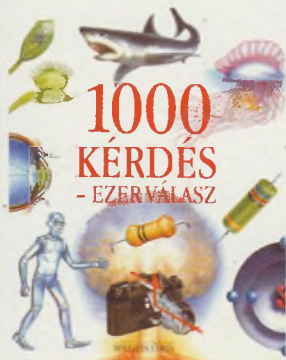
5 Fiatal gepárd varacskosdisznó-malacot zsákmányol – ez a viszonylag könnyű zsákmány épp megfelel egy kezdőnek. Később nagyobb állatokkal is megbirkózik majd. A gepárdok kis fogai nem kimondottan alkalmasak a hús lépésére, ezért ez a ragadozó kitarló torokszorítással fojtja meg áldozatát.

Am még ilyenkor sem biztos a sikerük, hiszen a zsákmányt gyakran orozzák el tőlük keselyűk vagy oroszlánok. E veszély csökkentése érdekében a letemet általában rejtékhelyre vonsozlják, ahol zavartalanul telelehetik magukat.

Könyvajánló

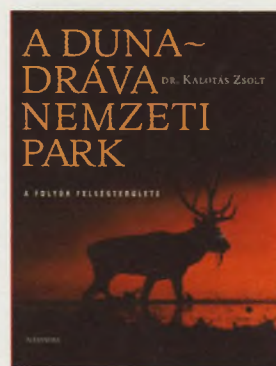
1000 kérdés – ezer válasz

Tudtad, hogy a csavar nem más, mint egy hengert vagy kúpot borító hajlott sík? És hogy miért hívják mágnesnek a mágnest? Hogy ki fedezte fel a radioaktivitást? Vagy hogy miben különbözik egymástól a krokodil és az alligátor? Az 1000 kérdés – ezer válasz című könyvből választ kaphatsz mindezekre, és még számtalan más dologra is – egészen addig a mai emberiséget még szerencsére nem érintő, mégis mindenkit foglalkoztató kérdésig, hogy örökké lesz-e élet a Földön...

Nicola Baxter: 1000 kérdés – ezer válasz; Holló és Társa Kiadó

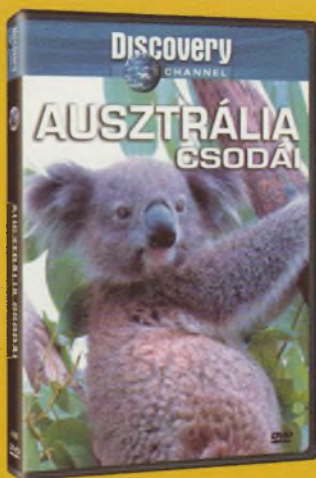
A Duna-Dráva Nemzeti Park

Kislányom egy iskolai vetélkedőn nemrég azt a feladatot kapta: gyűjtsön információkat a Duna-Dráva Nemzeti Parkról. Sikerült is helytállnia, de még könnyebb lett volna, ha két hetet előre tudott volna utazni a jövőbe: ekkor mutatta be ugyanis ünnepélyes keretek között az Alexandra Kiadó azt a gyönyörű könyvet, melyet dr. Kalotás Zsolt írt a „folyók felségterületéről”, hazánk talán legősibb állapotban fennmaradt vizes élőhelyéről. Bár a lapunkból is jól ismert szerző műve számtalan művészi természetfotót tartalmaz (címloldalon a gemenci erdő koronás királyával, a gímszarvas-bikával), mégis több, mint egyszerű képes album, hiszen a szerző nemcsak nemzetközi tekintélynek örvendő fotós, hanem egyben természetvédelmi szakember is. Könyve gyönyörű húsvéti ajándék – iskolai vetélkedők pedig bizonyára lesznek jövőre is...

Dr. Kalotás Zsolt: A Duna-Dráva Nemzeti Park; Alexandra Kiadó

DVD AJÁNLÓ

Az ellentétek és az elmentmondások országa. A világ legnagyobb szigete, amelynek biológiája, tájai és népei teljesen egyediek. A napsütötte, ősi földrész olyan lenyűgöző látványosságokat kínál, mint a Nagy-korallzátony, a Zöld-sivatag, a gőzölgő esőerdő és a nyughatatlan tenger. Ezen a rendkívüli kontinensen tett felfedező utazás napjainkban is titkokat rejtget. Különleges és meghökkentő állatvilága még ma is ámulatba ejti az ide érkezőket...

© 2005 Discovery Communications, Inc. Minden jog fenntartva

A Discovery Channel további DVD filmjeit megtalálhatod a www.premiernet.hu honlapon. Info tel: 06-1 205-37-81

Madárdal és békakórus hanglemezen

Számtalanszor mesélik, hogy erdei vagy vízparti kirándulás során, esetleg odahaza a kertben szokatlan, ismeretlen hangra leszünk figyelmesek. Vajon mi lehet az? A Magyarországon előforduló énekesmadarak és békák hangjai között segítenek eligazodni a legendás természetbúvár, dr. Ország Mihály hangfelvételei, melyeket a Hungaroton Records jelentetett meg CD formájában (Magyarország békahangjai, illetve Madárénekek a Kárpát-medencéből I-II.). A madárhangok között olyan ritkaságok is hallhatók, mint például a hazánkban igen ritkán, de akkor nagy számban megjelenő pásztorbékák. A békahanglemez különlegessége pedig az, hogy a tízenkétféle béka közül három – a barna ásóbéka, az erdei béka és a gyepi béka – hangját vízalatti felvételen is bemutatja, ezek a békák ugyanis a peterakás idején csak a víz alatt szólnak. A lemezek mellékletében látható színes fotókat dr. Kalotás Zsolt és dr. Ország Mihály készítette.

Dr. Ország Mihály: Magyarország békahangjai, Madárénekek a Kárpát-medencéből I-II; Hungaroton Records

JÁTSSZ VELÜNK ÉS NYERJ!

Ha a következő kérdésekre helyesen válaszolsz, az itt látható gyönyörűséges állatokat nyerheted meg, a Wild Republic (Vad Köztársaság) jóvoltából. Ha most nem volt szerencséd, megvásárolhatod őket a Budapesti Állatkertben.

1. Lehet-e egy hangyabolyban több királynő?
2. Hogy hívják a farkasok családi közösségét?
3. Van-e a halrajoknak vezetője?
4. Hol él a prérikutya?
5. Milyen a sűrű erdőben álló fenyőfák törzse?

NYEREMÉNYJÁTÉK-SZELVÉNY

(Ne felejtse el a hátoldalon az adatait kitölteni!)

Nyerj állatot magadnak!
A „Vad Köztársaság” kérdései

1.
2.
3.
4.
5.

Élj úgy, mint az erdő!
A kísérlet eredménye:

.....

.....

.....

.....

.....

A Discovery Channel műsoros
videokazettáját nyerheted!

A megfejtés:

.....

.....

.....

Beküldési határidő: 2006. április 30.

Takarítson meg 16%-ot, vagy akár 20%-ot !

Ha ezen a szelvényen igényli a Süni magazint, vagy a Vadon magazint, akkor 16%-al, esetleg 20%-al olcsóbban juthat lapjaihoz, mintha az újságárusoknál vásárolná meg. Pártoló tagként vesszük nyilvánartásba, a pártoló tagság a díj befizetésén túl semmiféle más kötelezettséggel nem jár, adatait titkosan kezeljük. Pártoló tagként a lapo(ka)t kedvezményezettje címére is átírányíthatja. Lepje meg családtagjait, barátait a Vadon magazin és a Süni magazin nyújtotta kalandokkal!

Kérem, küldjék a Süni magazint egy éven át példányban
(díj 1.998 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

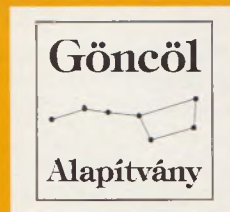
Kérem, küldjék a Vadon magazint egy éven át példányban
(díj 1.998 Ft/év példányonként, kedvezmény 16%)

Kérem, küldjék a Süni magazint és a Vadon magazint egy éven át példányban
(díj 3.804 Ft/év példányonként, kedvezmény 20%)

a szelvény hátoldalán megadott címre. •

kelt:

aláírás:

NYEREMÉNYJÁTÉK-SZELVÉNY

(Ne felejtse el a hátoldalon az adatait kitölteni!)

NYERJ ÁLLATOT MAGADNAK!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

.....

Kedvenc állatom:

Élj úgy, mint az erdő!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

.....

Melyik cikk tetszett legjobban?

A Discovery Channel műsoros videokazettáját nyerheted!

Nevem:

Címem:

Iskolám neve és címe:

.....

Hol vásároltam meg a SÜNI-t?

tanító néninél újságárusnál előfizettem

Beküldési határidő: 2006. április 30.

Nyeredményhirdetés

Előző számunk helyes megfejtései:

A Wild Republic kérdései:

1. A sarkvidéki farkas csaknem teljesen hófehér.
2. Pingvinek a déli sarkvidéken élnek.
3. A mamutok a jégkorszak után, kb. 4000 éve pusztultak ki teljesen.
4. A hóbagoly fő tápláléka a lemming.
5. Scott kapitány kutyaszánnal érte el a Déli-sarkot.

A National Geographic Channel kérdései:

1. A rozmárt a bőre alatti hájréteg védi meg a hidegtől.
2. A nőstény rozmárnak is van agyara.
3. A rozmárok az északi sarkvidéken élnek.

Az MME feladványának megfejtése:

A pénzmatulok neve: OSZKÁR

Szerencsés nyerteseink:

A Wild Republic játékállatait nyerték:

Aladics Gergő (Kaposvár), Balázs Paulina (Budapest), Horváth Bence (Agárd), Horváth Dorottya (Sárvár), Kántor Yvette (Budapest), Lajkó Levente (Jászivány), Paulik Borbála (Szeged), Stockhaus Tamás (Salgótarján), Verebes Klára (Győr), Zádor Anikó (Székesfehérvár)

A National Geographic Channel videokazettáit nyerték:

Nyerges Mária (Budapest), Rácz Milán (Budapest), Urbán Hedvig (Nyírbátor)

A Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület

ajándékait nyerte:

Török Gellért (Mány)

Kérdéseire szívesen válaszolunk a (36-1) 266-5449 telefonszámon.

Kérjük a kupont olvashatóan kitöltve küldje vissza a Süni és Vadon magazinok szerkesztőségének címére: 1242 Budapest, Pf. 455.

E-mail: szerk@vadon.hu
A magazinokat csak a partoló tagsági díj beérkezése után tudjuk biztosítani.

A díjak csak belföldi kézbesítésre érvényesek.

Befizető neve (intézmény esetén a kapcsolattartó neve is):

Levélcíme:

Telefonszáma:

Kedvezményezett neve (ha nem azonos a befizetővel):

Lakcíme:

**Göncöl Alapítvány,
Süni Egyesület kiadó**

Dátum: *Aláírás:

1% A VADONERT

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin hazánk egyik legrégebbi természettel foglalkozó folyóirata? Elődjé, A Természet 1897-ben jelent meg.

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin csaknem 100%-ban magyar szellemi termék? Nem közlünk adaptációkat, a lapunkban megjelent valamennyi cikk hazai szerző munkája.

– Tudja-e Ön, hogy a VADON magazin egyaránt megszólítja az ifjúságot és az idősebbeket? Olvasótáborunkban az iskolásoktól a nyugdíjasokig minden korosztály megtalálható.

A VADON magazin cikkeivel és képeivel megjelenése óta küzd azért, hogy hidat építsen a humán és reál-műveltség közötti, egyelőre még széles szakadék fölé.

Adjon 1% esélyt arra, hogy a VADON magazin zökkenőmentesen, továbbra is magas szinten szolgálhassa az ismeretterjesztés ügyét!

Ha adójának 1%-ával hazánk egyik legjelentősebb természetvédelmi szervezetének, a Göncöl Alapítványnak munkáját támogatja, lapunkat is segíti.

A kedvezményezett
adószáma:
19175405-2-13

A kedvezményezett neve:
Göncöl Alapítvány

Göncöl

Alapítvány

Tudja Ön, mennyit jelent

1%?

A csimpánz és az ember genetikai állománya alig több, mint egy százalékban tér el egymástól, mégis e különbség képes volt megváltoztatni a világot.

Ha úgy érzi, hogy ez a világ újabb változásra érett, és hisz abban, hogy a jövő gyermekeink kezében van, befizetett személyi jövedelemadója

1%-ával támogassa a Süni Egyesületet!

A Süni Egyesület idén is számít Önre!

Adjon 1% esélyt – a többiről mi gondoskodunk!

Mindazon élőlények nevében, akik csak rajtunk keresztül szólhatnak,

köszönjük!

Adószámunk: 18630767-2-13

IKUTYAVÁROS

a föld alatt

A prérikuttyák családi élete

Szűkölő, ugató hangja és jellegzetes faroktartása után nevezték el ezt a rágcsálót a hajdani fehér bevándorlók „prairie dog”-nak, s ezt a nevet aztán lefordítva mi is szépen átvettük tőlük.

A „préri” előnevet pedig leggyakoribb élőhelyeiről, Észak-Amerika fátlan, füves hatalmas pusztaságairól kapta. Ez a szó egyébként az első francia telepeseiktől ered, akiket az óhaza mezőségeire emlékeztette ez a táj.

Az állatkerteknek is kedvelt állatkája a prérikutya, mivel örökké éber, társas élete látványos, a látogatók számára mindig nyújt izgalmas megfigyelni valót, s a közép-európai éghajlatot hamar megszokja.

Csóválja a farkát

Égnek meredő farkával a prérikutya valóban kutyakölyökre emlékeztet

Bizonyára láttátok már a képernyőn vagy a mozivászonon az észak-amerikai természetfilmek egyik leggyakoribb sztárját, a prérikutyt. Ennek az állatnak a neve megtévesztő, hiszen egyáltalán nem kutya, hanem a mókusok rokona

Kis kutya, nagy kutya

A kifejlett állatok farkokkal együtt körülbelül a negyven centiméteres hosszúságot érik el. Súlyuk évszakonként sokat változik: a tél közeledtével alaposan felhizlalják magukat, ekkor másfél kilósak is lehetnek, tavaszra viszont 80-90 dekásra fogynak le. Több fajuk közül a feketefarkú prérikutya a legelterjedtebb. A nőstények márciusban vagy áprilisban hozzák világra a csupasz és vak csöppségeket, melyeknek

súlya egyenként körülbelül egy dióéval egyenlő: másfél dekásak. Három évesen válnak ivaréretté, s a nyolc éves példány a természetben már aggastyánnak számít. Az állatkertekben ennél sokkal tovább is élhetnek, hiszen ott nem leselkedik rájuk veszély, mint a természetben, ahol egész nap lankadatlanul résen kell lenniük, nehogy a prérifarkasok, feketelábú görények, amerikai borzok, csörgőkígyók, préri-baglyok áldozataivá váljanak.

Alagutak mestere

Az állatkerti kifutóból is könnyűszerrel kiássa magát!

Ez a „kutya” nem eszik húst

A prérikutya nem eszik húst, tápláléka kizárólag fűfélékből, lágyszárú növényekből, magvakból áll. Ezekből viszont bőségesen fogyaszt, így a kutatók megfigyelései alapján harminc prérikutya eszik annyit, mint egy juh, kétszázötven pedig annyit, mint egy tehén. Ez azt jelenti, hogy testtömegükhöz viszonyítva körülbelül kétszer annyit esznek, mint a szarvasmarha!

Adj egy pusztit, Mami!

A prérikutya-család tagjai orrukat összedugva, „csókkal” üdvözlik egymást

Prérikutya-porszívó

Amikor mérgekkel kezdték őket pusztítani, a prérikutya a kihalás szélére sodródtak. Ekkor léptek közbe a természetvédők: védetté nyilvánították őket, irtásukat a törvény szigorúan büntette. Ennek is köszönhető, ezenkívül gyors szaporodásával és természetes ellenségeinek megfogyatkozásával is magyarázható a prérikutya újbóli irtatlan elszaporodása, ami persze megint csak természetellenes. A legújabb ritkítási módszer egészen különleges: hatalmas traktorokra „óriásporszívókat” szerelnek, s ezekkel kiszippantják földalatti járataikból az állatokat, melyek közül az egészen fiatal egyedeket megtartják, a többit pedig szabadon engedik. Ezután a prérikutya-csöppségeket aztán elküldik Európa, Ázsia országaiba, mivel könnyen szelődülnek, és sok gyerek vagy állatbarát felnőtt kedvencévé lesznek.

Mióta házasítják őket, megjelentek különös színváltozataik is: a piros szemű fehér, a kék szemű fehér és a tarka.

Ha megeszed, megeszlek!

Ha egy területen prérikutya-kolónia telepszik meg (ez nagyjából ezer fős csapatot jelent), akkor azok akkora területet legelnek le, mint amekkorát négyezer marha vagy harmincezer birka tenne – valóságos sorscsapás az ott élő farmereknek! Ezért az ember már régóta irtotta a prérikutyákat, néha igen kegyetlenül. Akárcsak nálunk az ürgét, gyakran kiöntötték, azaz elárasztották vízzel a járatait, a menekülő állatokat zsákmányul ejtették, s ízletes pecsenyét készítettek belőlük.

Prérikutya, bújj a lukba!

Hogy is néz ki egy prérikutyacsalád otthona? Az üreg bejáratát földgyűrű veszi körül, ami hasonlít a vakondtúráshoz, azzal a különbséggel, hogy a közepén mindig ott tátong a bejárat.

Ez a földgyűrű nagyobb esőzésekkor gátként szolgál, máskor pedig kiváló magaslesnek bizonyul, ahonnan távolabbi ellenségeit is észreveheti a prérikutya. A szinte függőleges lejáró után körülbelül egy méter mélyen találjuk az első vízszintes oldaljáratot. Ez afféle kis előszoba, ahova hirtelen menekülés esetén befuthat az

Egy házban az ellenséggel

A prérikutyák társadalmának legnagyobb egysége a kolónia – ezt nevezhetjük akár állatvárosnak is. A kolónia tagjai találkozáskor „csókkal” üdvözlik egymást. Egy átlagos kolónia ezer fős, de a XX. század elején, amikor még sok helyen érintetlen, végeláthatatlan préríken élhettek Észak-Amerikában, felfedeztek egy olyan „nagyvárost”, mely kétharmad Magyarországi területen (hatvanezer négyzetkilométeren) helyezkedett el, s négyszázmillióra becsülték „lakosainak” számát! Egy-egy ilyen városban nemcsak prérikutyák laknak: számtalan társbérlő vagy jogcím nélküli rosszhiszemű lakó is meghúzódik föld alatti lakásaiban. A prérikutyák eltűrik őket, hiszen nem szeretnék más területre költözni, ragaszkodnak a hazájukhoz. Ezek a betolakodók leggyakrabban kis préríbaglyok vagy csörgökigyók. Ezek kényelmesen beférnek a prérikutyák járataiba, és itt nem támadják meg őket, csak a föld felszínén válnak ádáz ellenségekké.

Fűevő

Mint a legtöbb rágcsáló, a prérikutya is növényekkel táplálkozik

állat. Éjszakára a lakók a járatrendszer három-négy méter mélyen fekvő nagyobb üregeibe húzódnak, s itt hozzák világra utódaikat is. Ezeknek az állatoknak az élete szép példája annak, hogy családok bonyolult alá- és fölérendeltségi viszonya mellett hogyan képesek hatalmas, zárt közösségben, egymást segítve együtt élni.

Muti meg!

A prérikutya rendkívül kíváncsi természetű állat, különösen kölyökkorban

Falkavezér

farmerban

Lejegyezte: Kovács Gyula

Ki ne ismerné Maugli történetét, akit farkasfalka nevelt, és medve, párduc meg egyéb vadállatok voltak a barátai? A dzsungel könyve a messzi Indiában játszódik, több mint száz évvel ezelőtt – de térben és időben sokkal közelebb is élnek „dzsungelszívű fiúk”, akik vadállatok társaságára vágnak...

Kisgyerekként, úgy 5-6 évesen szerettem bele a farkasokba. Talán Jack London könyvei okozták, vagy a filmek, netán a kutyákhoz való vonzódásom vett ilyen irányt. Arra persze gondolni sem merem, hogy a szülői házba farkast vigyek. Első kisfarkasomra, Wolfyra egészen a külföldön végzett felsőfokú tanulmányok befejeztéig kellett várnom. Egyébként vendéglátást tanultam, ami igen messze esik a biológiától és viselkedéstudománytól: minden ilyen ismeretemet szakkönyvekre és a külföldi farkasfarmokon ellesettekkel kellett alapoznom. Ám a lényeg, hogy 1994-ben hozzám került Wolfy! Története szorosan összefügg körülöttem látható állatsereglettel.

Ez a gödöllői telep, ahol most farkasokkal, medvékkel, vaddisznókkal, szarvasokkal, mosómedvével, hiúzzal és rókával élek, a valamikori Mafilm tulajdona volt. Különböző filmekhez tartottak itt állatokat, többek közt farkasokat is – amelyeket a film kedvéért aztán akár valóban le is lőttek, mint azt „A kőszívű ember fia” című regény megfilmesítésében láthattuk. Abban az időben

még ezt is meg lehetett tenni... De a „Gyöngyvirágtól lombhullásig” vagy a „Lutra” tollas-szőrös szereplői is innen kerültek ki.

Akárcsak a telep korábbi lakói, az én állataim is filmekben, főként természet-, kaland- és reklámfilmekben szerepelnek. A természetfilmek a bennük szereplő állatfajok legrejtettebb viselkedését is bemutatják, amit azonban sokszor képtelenség ténylegesen a természetben fölvenni – ehhez olykor még a rádióadóval ellátott vad farkasok is túl óvatosnak bizonyultak –, a fantázia szülte kalandfilmek és reklámok speciális igényeit pedig csakis „profik” alkalmazásával valósíthatók meg. Ilyenkor jutnak szerephez a kézzel nevelt farkasaim, mint „színészek”. A bevételből kifutókat építünk, javítgatunk, és persze elemozsiát vásárolunk, sőt hovatovább kinőttük ezt a helyet, így a költözést fontolgatom egy jóval tágasabb, 20-30 hektáros területre. Sajnos egyre kevesebb filmszerep adódik, így más jövedelemforrásról is gondoskodni kell. A gímszarvasaim például gyönyörű agancsokat hullatnak...

Kovács Gyula felvétele

Nem messze Budapeستől él egy fiú, aki medvével birkózik, és együtt üvölt a farkasokkal. Ez azonban már nem mese, hanem valóság. Horkai Zoltánt persze nem vadállatok nevelték, hanem éppen ellenkezőleg: ő nevelte a vadállatokat.

Kovács Gyula felvétele

De térjünk vissza a kezdetekhez! Wolfy már négy hetes volt, amikor hozzám került. Talán furcsa ez a „már”, ám az állatokat sokkal jobban hozza lehet szoktatni a civilizációhoz, ha akár már négy naposan magamhoz veszem őket. Ez nem azt jelenti, hogy egy életre elszakítjuk őket a szüleiktől: heti rendszerességgel visszahozom a kölyköket az anyaállathoz, aki az odúban megeteti, és nem utolsósorban bevezeti őket a falkába. Az elválasztott kölykök

legtöbbször biológusokhoz, etológusokhoz kerülnek, akik huszonnégy órában foglalkoznak velük. Ezek a pótszülők már a látás kialakulása előtt elviszik a kölyköket a legkülönbözőbb civilizációs helyszínekre, ahol korán megismerkednek a város zajával,

Bartus Attila felvétele

Kovács Gyula felvétele

illataival, nyüzsgésével. Gondoljunk csak egy utazásra a zsúfolt villamoson! A vadállatokat ehhez a stresszhez csak nagyon kicsi korban lehet hozzászoktatni. Hogy miért van minderre szükség? Egyrészt ez teszi lehetővé, hogy később egy film kedvéért akár más kontinensekre szállítsuk az állatokat, másrészt pedig a kutatók csak így kapnak hiteles képet arról, hogy valójában mi a közös, és mi a különböző a farkasban és a kutyában. Bár egy fajhoz tartoznak, viselkedésében a két állat mégis nagyon messze áll egymástól. Csak egy példa: a farkasok kötődése falkaközpontú, ezen belül viszont teljesen önállóak, nem kérnek segítséget olyan esetekben sem, amikor a kutya hozzánk fordulna.

Eleinte bizony sok baklövést követtem el: úgy próbáltam nevelni Wolfyt, mint egy kutyát. Számára természetellenes elvárásaim voltak, mint például a szobatisztaság. Az anyafarkasnak eszébe sincs büntetni a kicsiket azért, amiért mi a kutyát minimum leszidjuk. Az ürüléket kihordja, és ha a kölykök a körülöttük lévő csontokat vagy gyökereket cibálják, nincs harag, csak hadd játszanak! Egy kutyánál ez a bútorok tönkretételének és az éléskamra fosztogatásának, lopkodásnak felelne meg – már ahogy mi látjuk. De míg a kutya már háziasodott annyira, hogy az eredeti körülményekhez képest értelmetlen tilalmakat elviselje, ez a farkasnál másként áll. Ha büntetjük a természetes viselkedéséért, az megmérgezi az egész kapcsolatot, a bizalom rovására megy.

Ezért én a kölyköket 3-4 hónapos korukig semmiért nem büntetem meg. Ezután sem az erőfölényre építék. Gondoljunk csak egy medvével folytatott játékos birkózásra! Ha épp ő van fölül, anélkül kell megmaradnom a főnök szerepében, hogy akár megcsavarnám az orrát: előbb-utóbb úgymint kiderülne, hogy nem én vagyok az erősebb.

A tömpe orrú

A falka kapcsán szót kell ejtenem Rony kutyámról, a kan boxerről. A farkasokkal egyidőben született, és egy barátom kérését teljesítve, megőrzésre került hozzánk pár hétre, de ez idő alatt a csapat nélkülözhetetlen részévé vált. Érthetetlen, hogy történt, hiszen a farkasok faroktartással, szőrzetborzolásával és az arc mimikájával kommunikálnak, és aki látott már boxert, az sejti, hogy ez a fajta a felsoroltakban nem lehet túl sikeres. Ennek ellenére a falka minden tagja teljes

Itt is a bizalom a legfontosabb. Tévedés azt gondolni, hogy a vadállatok kiszámíthatatlanok. Ismerni és figyelni kell őket, aztán illik tiszteletben tartani a kedélyüket. Az állat nem szimatával érzi a félelmet, amint azt sokan tartják: egyszerűen a mozgásunkon látja, ami eltér a normálistól, hiszen ilyenkor föltartjuk

közvetítő

behódolást mutat Rony irányába, ő viszont egyszerűen nem hajlandó „lenézni” a többieket. Ezt a különleges kapcsolatot a filmezés során jól ki lehet használni, hiszen a kisebb távolságra vetődött farkasok azonnal Rony elé járultak üdvözölni őt – azaz oda jöttek, ahová a boxert állítottam. Ez is kitűnő példája annak, hogy az állatok viselkedését nemcsak étellel vagy erőszakkal, hanem a jól megértett természetes magatartásukra építve befolyásolhatjuk

a kezünket, lábujjhegyre állunk, osonni próbálunk. A ragadozó azt is meglátja, ha egy beteg állat másként mozog, mint a többi. A normálistól eltérő magatartás az, ami agressziót vált ki az állatból: vagy a védekezést, vagy a zsákmányszerzés ösztönét. Két lehetőség adódik, hogy ezt elkerüljük: vagy eleve nem félünk,

Kovács Gyula felvétele

Kovács Gyula felvétele

vagy tudatosan ellenőrizzük és irányítjuk viselkedésünket. Bár mára elmondhatom, hogy ennek az önkontrollnak birtokában vagyok, az is igaz, hogy igazi félelmet még nem éreztem, és nem is volt okom rá. Egy-két karcoláson kívül még semmiféle baleset nem ért, pedig a családom szörnyű baleseteket jóslt nekem... Az állataim a stúdióban és a szabad természetben egyaránt bíznak bennem, és kötődnek hozzám. Egyszer az ausztriai Alpokban, egy hatalmas fennsíkon forgattunk; 3000 m magasságban, - 23 fokos hidegben és 150-200 km/órás viharban 12 napon át dolgoztam velük. A farkasaim eközben akár világgá is mehettek volna, de a természet, vagy a természetben élő fajtársak helyett engem választottak. Ha valami jelzi a kapcsolatunk minőségét és a kivívott bizalmat, akkor az ez. Egy másik alkalommal az egyik anyaállat műodúban ellett. Tudni kell, hogy a vajúdo anyafarkas az első három hétben még a falkatagokat sem viseli el az odúja környékén. Engem viszont ez a farkas ellés közben beengedett az odúba, sőt azt is elviselte, hogy filmre vegyük az ellést! Mivel a kicsik legtöbbször éjjel jönnek világra, az odút be kellett világítani, egy másik nyíláson pedig a kamera optikája meredt befelé, én pedig úgy igazgathattam az állatot, hogy minden részletet megörökíthessünk. Ilyesmi csak akkor képzelhető el, ha az állat biztos benne, hogy az én jelenlétemben csak jó dolog történhet vele.

Túl azon, hogy mellettem nőttek fel, az én mindennapjaimat is ők jelentették, és nemcsak nekik kellett alkalmazkodni, hanem nekem is alkalmazkodnom kellett. Lám, a ruhám sáros és medvekaromoktól szaggyal, az asztalon kutyaszőr, és sötétedésig még sok munka vár az állatok körül, mégis boldognak érzem magam. Vagy én vagyok más, mint a megszokott, vagy ez a természetes, csak a többség már elfelejtette, ez a szó mit jelent...

Tündértanfolyam

Varázsoljunk madárdalt!

Szóval, itt a kikelet!
A napsugár egyre többet
csiklandozza a fák ágait és a
magokat rejtő földet. Nemsokára
madárfiókák törik föl apró csőrükkel
a tojáshéjat, ám ezt még
megelőzi a hímek önfeledt,
párcsalogató
nótázása.

Kezdjük el a munkát!

A madarak a tavasz tündérei, akiknél szebben még senki sem dalolt a megújulásról. Szerintem ne maradjunk ki a mókából, és tündérkedjünk mi is, hogy a tavasz minél harsogóbb legyen! Nótázhatunk is persze, de még jobb, ha világra csaljuk a madárfittyöt, azaz segítünk a madaraknak otthonra találni, mégpedig valahol a közelünkben!

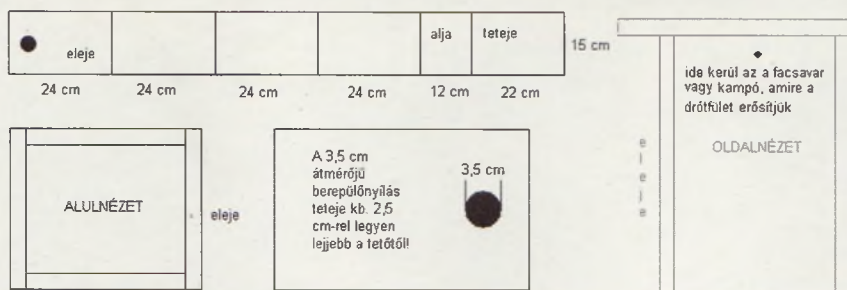
Első látásra ez nem könnyű dolog, hiszen a kisebb testű madarak legtöbbször sűrű bokrokba vagy fák odvába rakják fészkeiket. Mi magunk is készíthetünk azonban lakóhelyet számukra. A következőkben egy olyan madárodú készítését futjuk át, amelybe cinegék, csuszka, örvös légykapó, verebek, vagy akár nyaktekercs is beköltözhet. Nem is lesz szükség sok mindenre: egy szál fenyődeszkára, amely 1,5 cm vastag, 130 cm hosszú és 15 cm széles. Kell még fűrész, kalapács, szögek, csiszolópapír, ceruza, derékszögű vonalzó, némi drót, egy kisebb zsanér a hozzá való facsavarokkal, meg két nagyobb facsavar, csavarhúzó. A kevésbé magabiztosak készítsenek elő egy harapófogót is! Az sem árt, ha a minél sikeresebb és balsetmentesebb alkotás jegyében megnyerjük az ügynek Apát vagy Nagyapát.

A mellékelt ábra szerint fűrészszeljük föl a deszkát megfelelő darabokra. Ügyeljünk, hogy a deszka vége eleve derékszögre legyen vágva (minden irányból), és ezt minden következő vágásnál tartssuk szem előtt. Most jelöljük ki a berepülőnyílás helyét a négy egyforma darab egyikén. Ha nem akarod, hogy az odúba házi verebek költözzenek, akkor a feltüntetett mérettől eltérően a lyuk átmérője csak 3-3,2 cm legyen, de a tetőtől ekkor is kb. 2,5 cm-re helyezd el. (Bár a szűkítéssel valószínűleg a csuszkákat is kizártuk...)

Ha ezzel megvagy, ideje a szememre hányni, hogy valamit kihagytam a kellékek felsorolásából: mivel fúrjuk ki a likát? Késő bánat, annak az odúnak most már el kell készülnie! A legegyszerűbb, ha a fúrást felnőttre bízod. Megkérheted Apát, a szomszédot, a technikatanárt, vagy elballaghatsz egy közeli asztalosműhelybe, lapszabászatra – nem fognak kiforgatni a vagyondból! Ha minden kötél szakad, nekiállhatsz vékony vésővel a körön belül egy négyszöget kivésni, majd azt reszelővel nagyjából kör alakúra tágítani (a madarak nem fogják körzővel ellenőrizni). A csiszolópapírral el kell távolítani a szálkákat, különösen

Drexler Szilárd nemrég megjelent **Madárbarát kert**, Schmidt Egon 1984-es **Gyakorlati madárvédelem** és Vertse Albert 1975-ben kiadott **Madárvédelem** c. könyve nagyon hasznos lehet, ha nem csak egy rövid kiruccanást tervezel a madárvédelem világába. A fenti ötletek és tudnivalók forrását is ezeknek a szerzőknek a tapasztalatai képezik.

Madártelepítési eredményeidről te is vezess feljegyzéseket, és készíts fotókat! Ha szerkesztőségünk címére megírod, hogy sikerült az odúbarkácsolás, vagy küldesz egy fotót (akár interneten) a remekműről, soroláson veszel részt, ahol megnyerheted a Magyar Madártani Egyesület **Madárbarát kert** c. kiadványát, vagy egy madáretetőt!

Ez a műszaki rajz segítségre lehet a madárkuckó ekészítésében

a berepülőnyílásról, hiszen a fiókait etető madárszülő naponta akár több százszor is átbújik rajta, és az érdes felület megkoptatja a tollait.

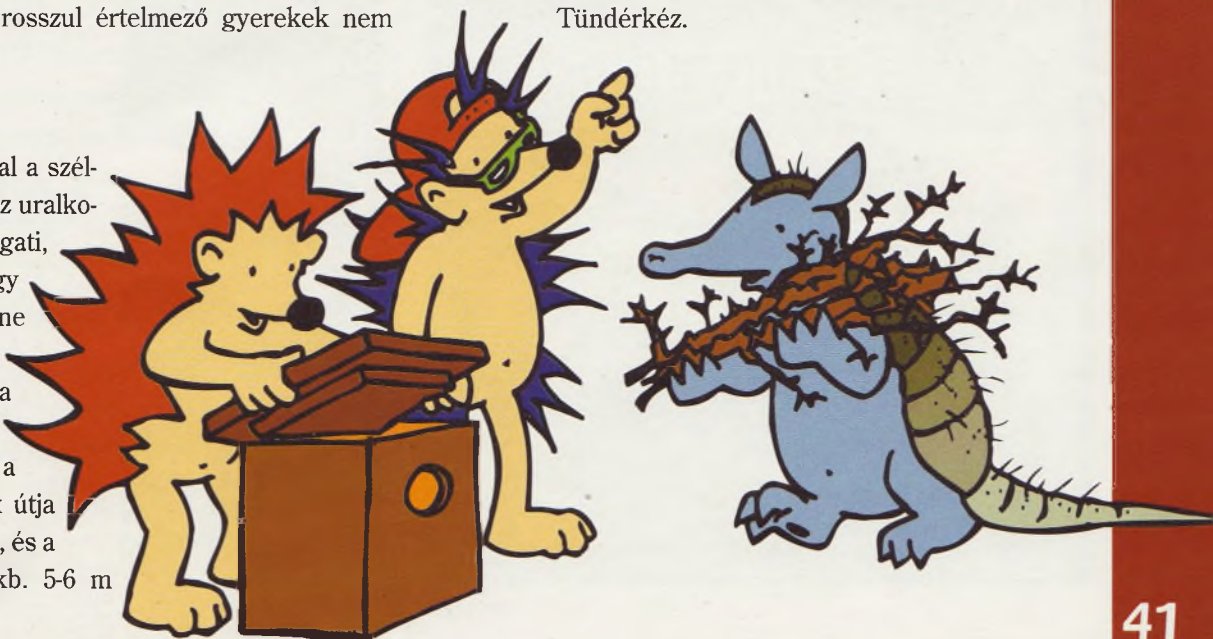
Kész a madárkuckó

Most itt hever az odú minden eleme, már csak össze kell szerelni a madárkunyhot. Két-két szöveget kap minden illeszkedés. A szögek ne legyenek túl kicsik, hiszen akkor nem tartanak, se túl vastagok, mert akkor meg szétrepesztik a fát. Az odú belsejében ne bújjon ki a szög hegye, erre figyelj! Az oldalak hossza valószínűleg pár milliméterrel eltér egymástól, hisz nem vagyunk robotok – oda se neki! Úgy szögeld össze őket, hogy a tetejük pontosan illeszkedjék egymáshoz. A berepülőnyílás fölé érő tetőt nem szöggel rögzítjük, hanem egy-két kis zsanérral oldalt vagy hátul – később látni fogjuk, miért. Kétoldalt kb. az oldalnézeti ábrán látható helyre behajtogatjuk a nagyobbacska facsavarokat vagy kampókat, amelyekhez azt a drótfület erősítheted, amivel majd fellógatod az odút. Hogy az alkotás sokáig szolgálja céljait, hasznos, ha kívülről lekened lenolajjal vagy lazúrfestékkel.

Már csak föl kell helyezni a koronát a műre, azaz odúnkat a fára. Szerencsések, akik kertés házban laknak, vagy nyaralójuk van, de az utcai fákra vagy a közeli parkba kihelyezett madárlak ugyanolyan hasznos. Ha a kiszemelt hely tényleg zavartalan, elég, ha 1,5–2 m magasra tesszük az odút. Ez a hely lehet fa, épület fala, vagy akár a hátsó kerítés egyik oszlopa is. Más esetben helyezd magasabbra, ahol az állatszeretetet rosszul értelmező gyerekek nem férnek hozzá!

Odú kilátással

A röpnílás legyen háttal a szélnek. Mivel hazánkban az uralkodó szélirány északnyugati, nézzen az odú kelet vagy délkelet felé! A nyílást ne takarja lomb vagy bármi más, de a tűző napra se tedd! Ha több odút készítesz, ügyelj, hogy a ki-be röpködő madarak útja ne keresztezze egymást, és a két odú közt legyen kb. 5-6 m

távolság. Ha a madárlakást főtörzshöz szeretnéd erősíteni, ne verj szöveget a törzsébe, az nem túl tündéri dolog! Használj drótot, ami alá kis fadarabokat kell tenni, nehogy belenőjön a drót a törzsbe. Jobb, ha inkább egyszerűen fölakasztod az egyik elágazásra, így majd levenni is könnyebb lesz. A madarakat nem zavarja a himbálódzás. A drótfüle erős, S alakú huzalt fűzve és egy vil-

lás ágat használva könnyen megoldható a felhelyezés. Álljon az odú egyenesen, vagy dőljön kissé előre!

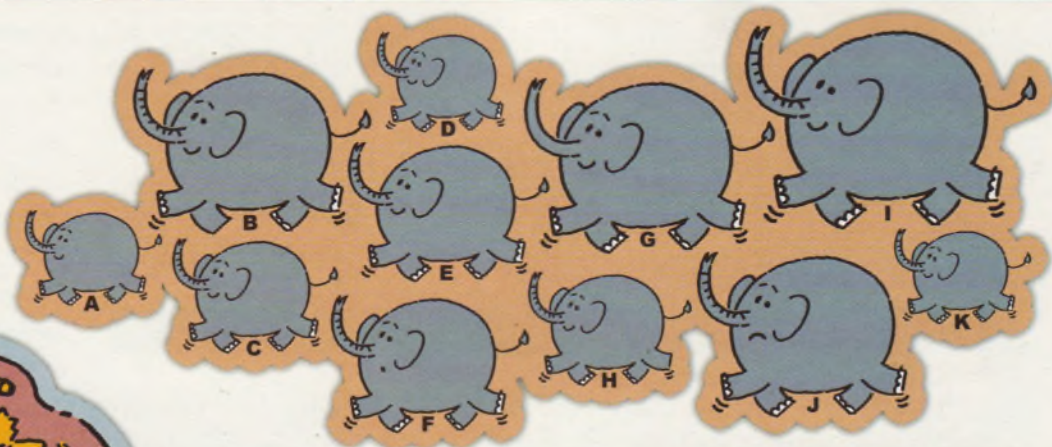
Legjobb ősszel kitenni az odút, ugyanis a madarak nemcsak fészkelésre, hanem téli melegedőnek is használják. Eközben megszokják, így nagyobb bizalmuk lesz hozzá tavasszal. De még most sem késő, és ha az idén nem, hát jövőre biztos kerül pár tollas vendég... Kibélelni nem kell az odút, ezt a madarak maguk szeretik elvégezni.

Ki lakik a házikóban?

A költési idő alatt ellenőriznünk kell az odút, ezért kellett felnyitható tetőt szerkeszteni rá. (Ezt semmiképp ne a fészkelés alatt tegyük, mert a pár otthaghatja a fészket!) Miután óvatosan leemelted a helyéről, lassú, nyugodt mozdulatokkal nyisd föl a tetőt. Légy elővigyázatos, mert néha sokkal apróbb, de annál barátságosabb szárnyas lakók, darazsak foglalják el a hajlékot! Ha viszont tojásokon kotló madárra lelsz, azonnal, de ugyanolyan lassan tedd vissza, mindig ugyanabba a helyzetbe. Ha csak tojást, fiókat találsz a fészkekben, ahhoz se nyúlj!

Amennyiben már kirepült a fészkealj, takarítsuk ki az odút, és a fészkek-anyagot égessük el. Lehetséges másodköltés is, amelyet követően, immár nyár végén, ismételjük meg a műveletet. Ősre szórhatunk be némi fűrészport, hogy az éjszakai szállóvendégek ürülékét felszívja. Ha ezt lelkiismeretesen elvégeztük, a kis házikó éveken át jobb otthon lesz, mint az eredeti, sokszor nyirkos és élősködőkkel teli harkályodók, hiszen azokat nem ápolja külső kéz.

Tündérekéz.

ELEFÁNTVADÁSZAT

A tizenegy elefánt között **keresd meg azt a kettőt**, amelyik teljesen egyforma! (a méret nem számít)

HANGYAPIAC

A sok kacat között **találd meg azt a három holmit**, amelyek csak egy-egy példányban szerepelnek!

Műsoros videokazettát nyerhetsz!
Megfejtésed írd a 27. oldalon található nyereményszelvényre!

Kutya szerelem

Kis kutya - **NAGY EGYENBŐR**
Milyen? **LANCSZEN**
MÚLTUNK TITKAI: **CSOKA**
A SCHIPPERKE

GOLDEN RETRIEVER:
NYARALÁS kutyával
MASODOSZÁLYÚ kiskutyák?
OKAFÉLTÉ (szerelem)

Kutya szerelem

Orrgyűrűt viselő, a **BOXER**
TERRIEREK
Milyen **JELBESZÉRE**

WESTIE,
az urbanizált
kutyák
BABA VITAUTERÁPIA kutyáknak
NYOKTENSZÉSZÉS vagy **VÉNÉRŐSÍTÉS?**
SETA HELVET telefon

Keresse az újságosoknál!

MACSKAMÁNIA

Érdekességek,
aktualitások,
történetek

a

Macskamánia
Magazinban!

Kapható
az újságárusoknál!

Élj úgy, mint az erdő...

Környezetbarát papíron a

süni

...és az erdő is élni fog!

Az erdő és az árvíz

Évről évre sokat lehet hallani a folyómenti településeket fenyegető árvízről. De vajon ha ezek a települések ilyen veszélyes helyen vannak, akkor miért éppen oda építették őket? Régen nem volt ennyi árvíz? S ha nem, miért nem? Bármilyen hihetetlenül hangzik, ez is az erdővel van kapcsolatban.

Hajdanában a magyar Alföld nagy részét erdő borította – a környező hegyekről nem is beszélve. Később aztán az ember ezeknek az erdőknek nagy részét kiirtotta: a fa egy részéből házak épültek, más részét eltűzelték, s az erdők helyét szántóföldek és legelők foglalták el. Először a sík vidéken fogytak el a fák, a hegyvidéki erdők kitermelése pedig a mai napig nem fejeződött be.

A fűnek vagy a gabonának sokkal kisebb a tömege, mint a fának, így jóval kevesebb vízre is van szüksége. Amíg megvoltak az erdők, a tavaszi áradáskor a fák hatalmas gyökereikkel felszívták a folyók által szállított vizet a talajból, és leveleiken keresztül visszapárologtatták a levegőbe. Így a földet nem áztatta a sok víz, a levegő pedig kellemesen párás lett. Azzal, hogy az erdőket kivágták, megszűnt a lehetősége annak, hogy a hegyekből lefolyó hólé vagy esővíz visszakerüljön a levegőbe.

A fák gyökerei nemcsak a vizet szívják fel, hanem a talajt is megkötik: valósággal markukban tartják a földet, nem engedve, hogy a víz lemossa. A Földközi-tenger melletti hegyoldalakon, ahol az emberek a hajóépítés érdekében már az ókorban kivágták a fákat, jól látható, mi vár arra a hegyoldalra, amelyet megfosztanak az erdőktől: a lezúduló esővíz lemossa róla a termőtalajt, és nem marad más, csak a csupasz szikla. Még egy okkal több, hogy takarékosabban bánjunk az erdővel, mint elődeink tették!

Tipp: Győzdj meg magad is a növények vízpárologtató hatásáról! Végy két egyforma üveget, és tölts beléjük pontosan egyforma mennyiségű vizet. Az egyikbe állíts egy-két szál rózsat, és figyeld néhány napon át a vízszint változását! Tapasztalataidat írd be a 27. oldalon található nyereményszelvényre, és küldd el szerkesztőségünk címére! A helyes válaszadók között a NOVUM Állatvilág Enciklopédia első kötetét sorsoljuk ki.

Következő számunkban az erdő és a megújuló energiaforrások kapcsolatáról lesz szó.
Ha van kedved, rajzolj hozzá, és küldd el nekünk!

Mészáros Kinga, 5. osztályos

Oláh Dorothea, 8 és fél éves

Sok kicsi sokra megy

Támogassa adója **1%**-ával
a fővárosi állatkertet!

FŐVÁROSI
ÁLLAT- ÉS
NÖVÉNYKERT

Élőben
minden
időben

Adószám: 15490658-2-42

Együtt az erdőben

Csoportosulások a Budakeszi Vadasparkban

Irta: Gögös Zsuzsanna

Az állatkertekben és vadasparkokban élő állatokat elsősorban azért tartjuk fogságban, hogy sok-sok gyerek és felnőtt gyönyörködhesen bennük, és tanuljon róluk. Cserébe tartozunk nekik annyival, hogy olyan körülményeket biztosítsunk számukra, ahol lehetőségeikhez képest jól érezhetik magukat.

Azért, hogy e feladatot jól megvalósítsuk, ismernünk kell állataink szokásait, hóbortjait, különleges igényeiket. Tudnunk kell, mit esznek, hová szeretnek elbújni, mikor alszanak és mikor vannak ébren, és mindemellett az is nagyon fontos szempont, vajon szeretnék-e megosztani kisebb-nagyobb területüket másokkal?

Magányos farkasok?

Sok olyan állatot ismerünk, akik az év nagy részében egyedül járkálják útjukat, csak párvalasztáskor találhatnak egymásra. Az ő képviselőjük a Vadasparkban a róka. Ezek a vörös ragadozók magányosan járkálják az erdőt, csak január-februárban, a koslatáskor keresik életükben egymás társaságát. A vadasparkban látható róka is egyedül éldegél, bár az ő esetében nem okozna problémát, ha társa is lenne. Korábban, mikor még két róka volt együtt, egész évben elviselték egymás társaságát. Ugyancsak magányosnak tartott állat a görény. A ma már hobbiállatként tartott vadászgörények ősei egyedül élnek, annak ellenére, hogy háziastított rokonaikat békésen lehet együtt tartani. Persze nem akármelyiküket, mert a híme kevésbé viselik el egymás társaságát.

Sok esetben az egy családba tartozó állatok életmódjai is óriási különbséget mutatnak.

Biztosan tudjátok, hogy a rókák és a farkasok közeli rokonai egymásnak. Széles körben elterjedtek az egész északi féltekén, remekül tudnak alkalmazkodni a legkülönbözőbb élőhelyekhez, viselkedésükben mégis óriási a különbség. A farkasok közismerten falkába tömörülnek, ellentétben a rókákkal. A falkák többnyire állandóak, a falkán belül pedig szigorú rangsor alakul ki. A falka tagjai jól ismerik egymást, együtt vadásznak – megosztják a feladatokat, és a zsákmányt. Sikeres ragadozók, így tehát nehéz azt eldönteni, vajon társaságban szebb az élet, vagy előnyösebb magányos rókának lenni.

Se nem holló, se nem varjú

A vadasparki varjúrópdejében érdekes madárcsapatot láthatunk: sok fekete madár van itt összezárva, ám csak egyiküket lehet igazi varjúnak nevezni. Könnyen felismerhetitek, mert neki szürke a csőre, és mostanában sokszor és hangosan károg. A két nagytestű, fekete csőrű madár holló. A varjakkal ellentétben a hollók nem alkotnak nagy csapatokat: párokban vagy kisebb közösségekben láthatjuk őket. Valami érdekes csoda folytán – vagy talán nem is olyan csoda – az egyik hollónk örök párjának a varjúlányt választotta. Mindkét madár meglehetősen hűséges, ezért évről évre közös fészekrakásba fognak. A varjúnál nagyobb, ám hollónál kisebb termetű, fekete madarak a holló és a varjú tavaly született fiókái. Ez teljesen rendellenes dolog, a természetben ilyen félrelépések nem történnek. A röpdejében azonban, bár eltérőek a szokásaik, mégis jól megférnek egymás mellett ezek a nagyon intelligens madarak, hiszen a fogság sok tulajdonságot megváltoztat.

Ha főlésétalunk a nagyvad-karámokhoz, elsősorban csoportosan élő hazai vadfajokkal találkozhatunk. Nagyvadfajaink kerülik az

egyedülétet, bár az év folyamán a társaság többször átrendeződik. A vaddisznókat mindannyian jól ismeritek, és bizonyára tudjátok, hogy ha az erdőben vaddisznóval találkoztok, általában egy egész konda menekül rémülten. Ártalmatlan állatok, ám a malacot vezető kocákat nem illik háborgatni. Családi csoportjaik nem is olyan kicsik, hisz egy kocának akár 12 malaca is lehet. Ez persze csak kivételes eset, általában 5-6 kis csíkos malac születik tavasszal. Az a szép szarvú állat, aki a vaddisznók mellett lakik, szintén csapatokat alkot, szakszerűbben szólva: nyájba tömörül. Ebből a kifejezésből könnyen kikövetkeztethető, hogy a vadon élő muflonok a háziállatok közül a juhokkal állnak közeli rokonságban.

Hová lettek a bölények?

A szarvasok között kicsit bonyolultabb a helyzet, mert az év folyamán többféle csoport is kialakul. Tél folyamán a szarvasbikák nagy csapatokat alkotnak, amiket a vadászok rudlínak neveznek. A szarvasstehenek borjaikkal ilyenkor külön utakon járnak. Ősszel, amikor eljön a párzás ideje, a szarvasbögés, a bikák szétszélednek, és mindenki kialakítja saját háremét. A hárem a bikából és a szarvasstehenekből áll. Amikor a párvalasztásnak vége, a bikának és a tehénnek az év hátralévő részében már nem sok köze lesz egymáshoz. A vadaspark legnagyobb testű szarvasa, a jávorszarvas viszont – a többi hazai szarvasfélével ellentétben – egyedül élő, magányos vad. Messzi északi élőhelyén a mocsaras területeket szereti, és kiválóan úszik.

A Vadaspark másik két óriása a két amerikai bölény. Mindenki hallott már a prériről, az indiánokról és a hatalmas bölénycsordákról. Az ő esetükben nagyon előnyös életforma a nagy csorda, hiszen így a borjaikat kiválóan meg tudják védeni a préri ragadozóival szemben, mindez azonban nem sok segítséget nyújtott az ember ellen. A hatalmas bölénycsordák jó része mára már eltűnt, ám szép számmal képviseltek magukat Amerika nemzeti parkjaiban. Az európai rokon létszáma is megfogyatkozott: nagyobb állományra félig-meddig vadon csak Lengyelországban található. Márpedig akár csoportban, akár magányosan él egy élőlény, akkor tudjuk legjobban biztosítani fennmaradását, ha megóvjuk élőhelyét, hogy ott élhessen szabadon, a maga módján – akár csoportban, akár magányosan.

HAZUNK TÁJA

írta és fényképezte: Kovács Zsolt,

Együtt vagy egyedül?

Juj, de jó kisállatot kapni! Rohanunk vele haza, berendezzük az otthonát, megetetjük, megitatjuk, és várjuk, hogy jól érezze magát. Ám sajnos nem egyszer előfordul, hogy újdonsült kedvencünk napok után is félénk marad, láthatóan levert és szomorú. Sokan valamilyen rejtélyes betegségre gondolnak, pedig az esetek túlnyomó többségében a kis állat nem szenved semmiféle nyavalyától, csak éppen – magányos...

Persze előfordulhat a fent vázolt eset ellentéte is: amikor két állatot viszünk haza, és azok ki nem állhatják egymást, sőt véres-halálos harcot vívnak. Mit tegyünk, hogy ezt el tudjuk kerülni? A legfontosabb, hogy mielőtt bármilyen kisállatot vennénk, ballagjunk el a legközelebbi könyvtárba, és nézzünk utána a kiválasztott kis kedvenc igényeinek.

Ezzel sok baleset elkerülhető.

Megszelídült hörcsögök

Vannak olyan állatok, amelyek szerelmi időszakukat kivéve magányosan élnek, és egyébként ki nem állhatják a saját fajtájukat. Ilyenek például a mókusok, legalábbis a legtöbb fajuk, például a csikos mókus. A hörcsögök is „hörcsögtérmetűek” lehetnek, bár például az aranyhörcsögök viselkedése a házasítás során annyira megváltozott, hogy elviselik egymás jelenlétét, különösebb harc nélkül. A tündéri, plüssállatszerű törpehörcsögök most kezdenek háziállattá válni, ezért az ő viselkedésük is változóban van. Azt már bizonyos, hogy nem egy fajuk kevésbé harapós, mint néhány évtizeddel ezelőtti őseik. A párok együtt is tarthatók már, gyerekeikkel együtt, sőt olykor igénylik is egymás jelenlétét!

„Még hogy én osztozzam bárkivel is? Nem vagyok én olyan mókus!”

"Szenvedek a magánytól. Malackodni csak együtt jó!"

Egyedül nem megy!

Vannak azonban olyan állatfajok is, amelyek a természetben is társasan élnek, így aztán kifejezetten szenvednek a magánytól. Ilyen például a jól ismert, többnyire tarka, visítózó tengerimalac, a szürke, ám a rágcsálók között professzori elmével bíró degu, és persze a legújabb kedvenc, a sztyeppe lemming. Az előbbi kettőt még csak-csak lehet egyedül tartani, feltéve, hogy sokat – nagyon sokat! – foglalkozol kedvenceddel, változatosan rendezed be a ketrecét, s kiengeded olykor a lakásba. (Bár hangsúlyozom, ők is akkor érzik a legjobban magukat ha fajtárssal, fajtársakkal oszthatják meg férőhelyüket!) A lemminget és a különféle egérfajokat (csíkos fűgér, tüskés egér és a távolabbi atyafiságot tartó futóegér) viszont feltétlenül párban vagy csoportban kell tartani.

Házasodik a malac

Ekkor persze felvetődik a törvényszerű kérdés: ve-
gyünk rögtön kettő
vagy több állatot?

Nos, a válasz: nem
feltétlenül. Ha
párt akarunk
tartani, a hí-
met és a nő-
stényt (vagy
nőstényeket)
más-más
tenyésztőtől,
illetve üzlet-
ből vásárol-
juk, ügyelve
arra, hogy ne
legyenek testvérek!
A hörcsögökből,
futóegerekből

legjobb, ha kettőt veszünk, ám a de-
gunál, tengerimalacnál, lemmingnél és
egereknél az a legjobb, ha egy hím
mellé két, de még inkább
három nőstény kerül.

Kis hörcsög – nagy öröm?

Bármennyire is tündérik a kisé-
lősök kölykei, háromszor is gondolja meg
az, aki tenyésztetni szeretné őket!
A kicsiken ugyanis nagyon nehéz túladni. Ez alól
talán csak egy-két ma még viszonylag ritkán tartott
faj – pl. mókusok, esetleg lemming – a kivétel.
Mit tegyünk hát, ha nem szeretnénk tenyésztetni kisé-
latainak, ugyanakkor magányra sem szeretnénk
kárhozottatni őket? A válasz kézenfekvőbb, mint gondol-
nád: tarts pici korban összeszoktatott, egynemű álla-
tokat (ilyenkor előny, ha testvérek). Ám figyelem,
néhány fajnál később az azonos ivarú állatok
bánthatják egymást, elég gyakori eset ez
például a törpehörcsögöknél. Ilyenkor
egyet tehetsz: különítsd el
a bajkeverőt!

Az állatok összeszokta-
táskor még kölykök
legyenek, ugyanis
később, az ivar-
érés után már
bizony csak
véres harcok
után szoktat-
hatók össze
az egyes
egyedek (ha
egyálta-
lán...). Az ösz-
szeállt csapatba
később ne te-
gyünk idegen álla-
tot, mert őt a többi-
ek akár megölhetik.

Engem vigyél magaddal!

Hiányzik még valamelyik Süni?
Esetleg szívesen megismernéd
a Vadon magazint?
Nem akarsz műanyag szatyrokat elfogadni?
Szereted a kérdezz-felelek játékokat?

Most mi mindenen segíthetünk!
Rendeld meg a Süni Egyesület
„Engem vigyél magaddal” csomagját!
1830 Ft+ posta- és
csomagolási költségért, választhatsz
- a Süni és a Vadon magazin régebbi
számaiból 2-2 példányt,
- 1 csomag játékkártyát
(természetismereti kérdések
és válaszok vannak rajtuk),
- elküldjük Neked ezt a szép
vászonszatyrot,
- A Süni Füzetek negyedik, társállattartási
etikával foglalkozó számát.

A vászon táskával egy év alatt
rengeteg műanyag szemét keletkezését
akadályozod meg.

A szatyor hátoldalán hasznos tanácsokat
olvashatsz a környezetbarát vásárlásról.

Megrendelem az „Engem vigyél magaddal” csomagot.

Név:

Cím:

A csomagban a Süni magazin számait,

a Vadon magazin

számait, és a kártyát kérem.

Az 1830 Ft+ posta- és csomagolási
költséget a csomag átvételkor fizetem.

A csomag e-mailen is megrendelhető:
kgy.pan@zpok.hu címen a fenti adatok közlésével,
személyes átvétel esetén telefonos időpont-egyeztetést
kérünk.

Következő számunk tartalmából

Újjászületés

A tavasz az újjászületés idő-
szaka: virágba borulnak a
növények, újszülött állatok
tömege látja meg a napvilá-
got, egyesek pedig egyene-
sen kibújnak a bőrükből.
Az élővilágban a megújulás
néha egészen látványos és
megdöbbentő formában
megy végbe. Micsoda va-
rázslat például az, amikor
az ebihalból béka lesz, a csú-
nyácska hernyó szépséges
lepkévé válik! Nem kevésbé
csodálatos természeti jelen-
ség a regenerálódás: a gyík
pótolja elvesztett farkát,
a kettévágott hidra két kü-
lön állatként él tovább, de ez
mind semmi egyes növények
produkciónak képest: ha
többől kivágnak őket, gyöke-
rükre akkor is új hajtások
sarjadnak. Következő szá-
munk témája a megújulás,
az újjászületés lesz - tarts
velünk!

Göncöl
Alapítvány

SÜNI
A Göncöl Alapítvány, a Fővárosi Állat- és
Növénykert és a Süni Egyesület kéthavi folyóirata
XXI. évfolyam 2006/2. szám

nka
Nemzeti Kulturális Alapprogram

Környezetvédelmi
és Vízügyi
Minisztérium

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG
MINISZTERIUMA

OKTATÁSI
MINISZTERIUM

Címlapon: prérikutya
(Bagosi Zoltán felvétele),
poszteren: farkas
(Forrássy Csaba felvétele),
hátlapon: magyar kikerics
(Kovács Gyula felvétele)

Kiadja a Göncöl Alapítvány (2600 Vác, Ilona u. 3.), az IUCN tagja
Felelős kiadó: Kizsel Vilmos, a Göncöl Alapítvány elnöke
Főszerkesztő: Mirtse Zsuzsa (mirtsezsuzsa@vadon.hu)
Szerkesztő-olvasószerkesztő: Mirtse Áron (mirtsearon@vadon.hu)
Tudományos szerkesztő: Kovács Zsolt (kovacszsolt@vadon.hu)
Művészeti vezető: Oláh Csaba (olah.csaba@chello.hu)
Nyomdai előkészítés: HVGPress • Nyomda: Arrabona Print Nyomda
Felelős vezető: Ványik László ügyvezető, (info@arrabonaprint.hu)
Titkárságvezető: Fliegl Mónika
Terjesztés: Kovács Gyula (kgy.pan@freemail.hu)
Nagyimihály Szilvia (sznagyimihaly@freemail.hu)
A szerkesztőség címe: 1054 Budapest, Pesti Barnabás u. 6.
Levél cím: 1242 Budapest, Pf.: 455. Tel./fax: 266-5449 • E-mail: szerk@vadon.hu

A lap fő támogatói:
Környezetvédelmi és Vízügyi Minisztérium, Nemzeti Kulturális Alapprogram,
Miniszterelnöki Hivatal, Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma,
Oktatási Minisztérium

Terjeszti a Nemzeti Hírlapkereskedelmi Rt., a regionális részvénnytársaságok,
a Budapesti Hírker Rt. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Levél- és
Hírlapüzletági Igazgatósága (LHI).

Belföldi előfizetés: Budapesten az LHI ügyfélszolgálati irodáinál,
a hírlapkezelőknél, a Hírlapelőfizetési Irodában (HELIR - Budapest, Orczy
tér 1., levél cím: HELIR 1900 Budapest), vidéken a postáknál és a kézbesítőknél.
Külföldi előfizetés: a Hírlapelőfizetési Irodában
(HELIR - Budapest, VIII. Orczy tér 1.,
levél cím: HELIR 1900 Budapest) ISSN: 1585-907x

Ez az újság újrahasznosított papírból készült. E célból fát nem vágtak ki.

**Élj úgy,
mint az erdő
- és az erdő is élni fog!**

**A fák nem szemetelnek.
Amit elhullatnak, később újra felhasználják.**
A keletkezett hulladékot gyűjtsd szelektíven, hogy újra termék,
és ne szemét legyen belőle!

**A fák tudják a titkot.
Annyit vesznek el, amennyire szükségük van.**
A vásárló hulladékot is vesz. Vásárolj annyit és úgy,
hogy kevesebb szemét keletkezzék!

Magyarországon az ÖKO-Pannon Kht. koordinálja az újrahasznosításra kerülő papír 60%-ának, más csomagolási anyagok 90%-ának szelektív összegyűjtését és újrahasznosító-üzemekbe történő továbbítását.

Következő számunkban:
Újjászületés

20062

9 771585 907008